

יא ניסן

נשיא אשר / טעמי מצוות חג הפסח | ספר החינוך | דרך פיקודיך | של"ה הק'

דרך פקודיך:

לאכול מצה בליל ראשון דפסח. | לספר
ביציאת מצרים ליל ט"ו ניסן.

ספר החינוך:

מצות שחיטת הפסח.

ספר החינוך:

מצות אכילת בשר הפסח.

ספר החינוך:

שלא להותיר מבשר הפסח.

ספר החינוך:

מצות השבתת החמץ.

ספר החינוך:

מצות אכילת מצה.

ספר החינוך:

שלא לשבור עצם מן הפסח.

ספר החינוך:

שלא לאכול חמץ בפסח.

ספר החינוך:

מצות סיפור יציאת מצרים.

הרמב"ן (ליומא דהילולא):

יציאת מצרים יסוד האמונה (הובא לעיל ביום
כ"א אדר).

השל"ה הק' (ליומא דהילולא):

עבודת גמילות חסדים תורה בחג הפסח.

השל"ה הק':

ימי המועדים הם ימי דין.

ימי הילולא

ה'ל': רבנו משה בן רבנו נחמן מגירונדה הרמב"ן זי"ע.
ש"צ: הרה"ק ישעיה בהרה"ק אברהם הלוי הורוויץ זי"ע השל"ה הק' (י"א).

משניות - מסכת פסחים

ה רבן גמליאל היה אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, ואלו הן: פסח, מצה, ומרור. פסח, על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים. מצה, על שום שנאכלו אבותינו במצרים. מרור, על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. לפיכך אנחנו חייבין להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרומם, להדר, לברך, לעלה, ולקלם, למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו, הוציאנו מעבדות לחרות, מיגון לשמחה, ומאכל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול, ומשעבוד לגאולה. ונאמר לפניו הללויה.

פירוש ד"ע מברטנורא

ה. כל שלא אמר שלשה דברים אלו. שלא פרש טעמן של שלשה דברים הללו:

קיצשו"ע עם פסקי משנ"ב

סימן קיז

קצת דינים מלוקטים לפסח

א. אם נמצאה איזו תערובת חמץ בערב פסח, עד הלילה, הרי הוא כמו שאר אסורין שבטלים בששים. ולכן אם נמצא גרעין בעוף ובתבשיל, זורקו, והשאר מתר לאכול אפלו בפסח. אבל בתוך הפסח חמץ אוסר אפלו במשהו גם בהנאה. ובכל מקום שנמצא איזה גרעין מחמשת מיני דגן או משהו חמץ, צריכין לעשות שאלה.

ב. באר מים שנמצאו בה גרעיני תבואה, אין להסתפק מהמים האלו אלא בדחק גדול, כגון שאין מים אחרים בנמצא. ואם נמצאה בה חתיכת פת, אסור, אפלו אין מים אחרים. וגם סנון לא מהני.

ג. נוהגין שלא להבהב את העופות בקש שעם השבלים, כי חשינן שמא יש בהן גרעין מחמץ. ולכן מהבהבין בעשבים, או חותכין את השבלים מן הקש. ובדיעבד מתר. ויזהרו לטל את הזפק מן העוף קדם שמהבהבין אותו.^א
(א) מהרי"ל. [המדקדקים בודקים העוף לפני מליחתו והבהבו, אם יש בו חטה].

ד. כל מיני קטניות, אסורים. וכן כל פירות יבשים, אסורין, אלא אם כן נודע שנתבשו בהכשר על גבי קנים, או בתנור שהכשר לשם פסח - עין לעיל סימן ק"י סעיף א' וסעיף ב'. אפלו תאנים יבשות וצמוקים, בין גדולים בין

קטנים, אסורין. וכן קלפות [תפוחי זהב] - פאמער אנצען. ומכל מקום המשקה שעושים מן הצמוקי, נוהגין התר לשותתו^ב. נוהגין שלא לתן לתוך התבשיל [צפרן] - נעגליך [וכרפם] - זאפערן מפני שיש בהם חשש חמוץ, ואפלו זאפערין הגדלה במדינתנו בגנות אסורין משום לא פלוג, ושאר בשמים שאין בהם חשש חמוץ. וכן המלח, קדם שנותנים אותם לתבשיל, צריכים לבדקם אם אין איזה גרעין תבואה מערב בהם.

(ב) עין במ"ב, שיש בזה הגבלות מסימות.

ה. דבש, אין אוכלין אלא מה שלא נתרסק, או שנתרסק על ידי ישראל לשם פסח^ג.

(ג) עין מה שהקל בזה במ"ב.

ו. בשעת הדחק, כגון לצורך חולה או זקן, מתירין לאפות מצות עם מי ביצים או שאר מי פרות, כגון חלב או יין וכדומה, והיא נקראת מצה עשירה, ובלבד שיזהרו שלא יתערב בהם אפלו מעט מים. אבל בשני הלילות הראשונים צריכין לאכול מצה ממש, ואין יוצאין במצה עשירה. ושלא לצורך גדול, אסור לאפות מצה עשירה אפלו קדם פסח לשם פסח.

ז. הנותן תבואה או מרסן לפני עופות, יזהר לתתם במקום יבש, שלא יתלחלו^ד. אבל לבהמה אסור^ה לתן מרסן, כי יתלחלח מן הרק. וגם אם נותן לה תבואה, יזהר לתת לה מעט מעט, שלא תשאיר מלחלחים. ואם השאירה, יבערם מיד. (ד) י"א, שהאסור הוא רק משמתחיל זמן אסורו. ויש מחמירים אפלו תוך ל' קודם פסח. (ה) לא נזכר במ"ב.

ח. בערב פסח, משעה שהחמץ נאסר בהנאה, וכן בכל ימי הפסח, אסור להנות אפלו מחמצו של גוי. ולכן אסור לישראל להוליך או לשמור חמצו של גוי. ומכל-שכן דאסור לקנות חמץ בשביל גוי, ואפלו במעותיו של גוי.

ט. וכן אסור להשפיר אז לגוי בהמה שתביא לו חמץ, או חדר לשום בו חמץ, מפני שאסור להשתכר באסורי הנאה. אבל מתר להשפיר לו בהמה לשבוע

חק לניסון

י"א ניסון

סימן קיז

שֶׁל פֶּסַח - חוץ מִשַּׁבַּת וַיּוֹם-טוֹב בְּסֵתָם, שְׁאִין הַגּוֹי מְפָרֵשׁ לוֹ שֶׁהוּא צָרִיף אוֹתָהּ לְהַבִּיא חֲמֵץ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַגּוֹי יוֹלִיף עָלֶיהָ חֲמֵץ, אֵין בְּכָף כָּלוּם. דְּכִיּוֹן שְׂאֵף אִם לֹא יוֹלִיף עָלֶיהָ כָּלוּם, יִצְטָרֵף לְפָרוּעַ לְיִשְׂרָאֵל כָּל שְׂכָרוֹ מִשְׁלָם, אֵין הַיִּשְׂרָאֵל מְשַׁתְּכֵר כָּלוּם מִהַחֲמֵץ. וְכֵן מִתָּר לְהַשְׁכִּיר לוֹ חֹדֶר שְׂדֵדוֹר בּוֹ בַּפֶּסַח, אֶף-עַל-פִּי שְׂדֵדוֹעַ שְׂכָנִים לְתוֹכּוֹ חֲמֵץ, מִכָּל מְקוֹם הַיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ נוֹטֵל מִמֶּנּוּ שְׂכָר הַכִּנְסַת הַחֲמֵץ, אֲלֹא שְׂכָר הַדִּירָה, שְׂאֵף אִם לֹא יִכְנִים לְשֵׁם חֲמֵץ, לֹא יִנָּכֶה מִשְׂכָּרוֹ. (ו) לֹא נִזְכַּר בַּמִּזְבֵּחַ.

י. אֲסוּר לְמַסּוֹר אֶפְלוֹ זֶמֶן הַרְבֵּה קֹדֶם פֶּסַח בְּהִמָּתּוֹ לְגוֹי, כְּשִׂידוּעַ שְׂאֵכִילָנָה חֲמֵץ בַּפֶּסַח. (ז) עֵין מַה שֶׁהִקְל בִּזָּה בַּמִּזְבֵּחַ.

יא. מִתָּר לִזְמַר לְמִשְׁרָתוֹ גּוֹי, אֶפְלוֹ בְּשַׁעַה שֶׁהַחֲמֵץ אֲסוּר בְּהִנָּאָה:, הִילָךְ מַעוֹת וַיִּקְנֶה לָךְ מְזוֹנוֹת וְאֹכּוֹל, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שְׂאֵכִילָנָה חֲמֵץ. וּבְשַׁעַת הַדִּחָק, מִתָּר גַּם כֵּן לִזְמַר לוֹ, צֹא וְאֹכּוֹל אֲצִל גּוֹי וְאֵנִי אֶפְרַע לוֹ, אוֹ לִזְמַר לְגוֹי אַחֵר, תֵּן לְמִשְׁרָתִי לְאֹכּוֹל וְאֵנִי אֶשְׁלַם לָךְ. אֲבָל אֲסוּר לְהַקְדִּים לוֹ אֶת הַמַּעוֹת, בְּשִׁבְלִי מַה שְׂאֵיִתֵּן לְמִשְׁרָתוֹ. (ח) — לְמִשְׁרָת, שְׂמִזְנוֹתָיו עַל הַיִּשְׂרָאֵל.

יב. וְכֵן מִי שֶׁהוּא צָרִיף לְהַאֲכִיל לְתִינּוֹק חֲמֵץ, יִשְׁאַהּוּ אֶל הַגּוֹי וְיִאֲכִילָהּ הַגּוֹי חֲמֵץ וְיִפְרַע לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל אַחֵר כָּף. אֲבָל הַיִּשְׂרָאֵל, לֹא יִאֲכִילָהּ חֲמֵץ. וְאִם הַתִּינּוֹק מִסְכֵּן, פְּשִׁיטָא דְּהַכֹּל מִתָּר, כְּמוֹ שֶׁפִּתְבַּתִּי סִימָן צב וְלִקְמָן סִימָן קצב.

יג. לְשִׁתּוֹת חֵלֶב מִבְּהֵמַת גּוֹי הָאוֹכֵלֶת חֲמֵץ בַּפֶּסַח, יֵשׁ אוֹסְרִין וְיֵשׁ מַתִּירִין י. וְשׂוֹמֵר נֶפֶשׁוֹ, יַחְמִיר. וּבִפְרָט בְּמְקוֹם שֶׁנִּהְיָ לְאֲסוּר, חֲלִילָה לְהַתִּיר.

ט) וּד' פּמ"ג, לְהַתִּיר חֵלֶב, שֶׁנִּחְלַב אַחֵר מִעַל"ע מֵאֲכִילַת הַחֲמֵץ. וְיֵשׁ מְקַלֵּין אֶפְלוֹ בּוֹ בַּיּוֹם, אִם אוֹכֵלֶת שְׁחִירָת וְעִרְבִית מִדְּבָרִים הַמּוֹתֵרִים.

תפה

יסוד ושורש העבודה

וַיֹּאמֶר: "יְהִי רְצוֹן וְכוּ', שְׂיִבְנָה בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ', וְשֵׁם נִעְבְּדֶךָ וְכוּ'. וְעַרְבָה לָהּ וְכוּ'". וַיִּתְפַּלֵּל אָדָם תְּפִלָּה זוֹ עַל בְּנֵי בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ בְּשָׁבוֹרִין-לֵב מְאֹד וּמִקִּירוֹת לְבָו אֶל הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ וַיִּתְעַלֶּה, שְׂיִבְנָה בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְנוּכַל לְהִקְרִיב בָּהּ כָּל הַקִּרְבָּנוֹת בְּכָדִי לְתַת בָּזָה נַחַת-רוּחַ לִיתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ וַיִּתְעַלֶּה זָכְרוֹ לְעֵד, וְזֶהוּ עֵקֶר הַכּוֹנֵנָה שֶׁל תְּפִלָּה זוֹ. וְתִפְלָה זוֹ הִיא הַמִּשָּׁף אֶל תְּקוּנָה הַסְפִּירָה, וּבָאָה חוּבָה עַל הָאָדָם תַּכְף אַחֲרֵי הַסְפִּירָה, וְעוֹשֶׂה בָּהּ גַּם-כֵּן תְּקוּנָה גְּדוֹלָה בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, כְּתָבִי הָאֵר"י ז"ל. לְכֵן יִזְהַר הָאָדָם מְאֹד בְּכּוֹנֵנָתָהּ. וְאַחֲרֵי תְּפִלָּה זוֹ יֹאמֶר מְזֻמּוֹר "לְמַנְצַח בְּנִגְיֹנוֹת מְזֻמּוֹר שִׁיר, אֱלֹהִים יַחְנְנוּ וְכוּ'" בְּכּוֹנֵנָה עֲצוּמָה עַד מְאֹד, וְאַמִּירָתוֹ גַּם-כֵּן מִתְקוּנֵי הַסְפִּירָה. וְאַף אִם יִכּוֹן רַק פְּרוּשׁ הַמְּלוֹת שֶׁל הַמְּזֻמּוֹר עַל-פִּי פְּרוּשׁ רַש"י, בּוֹדֵאֵי יִתְלַהֵב לְבָו אֶל הָאֱהָבָה עֲצוּמָה וְעֵזָה בְּאַלְהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ וַיִּתְעַלֶּה זָכְרוֹ לְעֵד וְאֵל גָּדֹל הַהוֹדָאָה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ עַל חֶלְקוֹ וְגוֹרְלוֹ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁחָבַל נִפְלָה לוֹ בְּנַעֲמִים, אֵף נַחֲלַת שְׁפָרָה לוֹ תַּחַת אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ וַיִּתְעַלֶּה זָכְרוֹ לְעֵד, וְאֵל גָּדֹל הַתְּשׁוּקָה עַל הַתְּגִדְלוֹת שְׁמוֹ הַגְּדוֹל שֶׁל הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ וַיִּתְעַלֶּה בֵּין הַגּוֹיִים, כִּי כָּל זֶה כָּלִיל תְּפִאֲרַת בְּתִבּוֹת הַמְּזֻמּוֹר הַזֶּה, וְאֵל כָּל זֶה יִכִּין לְבָו לְכוֹן. וְהַתְּחַבּוּלָה, שְׂיֹאמֶר הַתְּבּוֹת בְּמַתּוֹן גְּדוֹל וִיכוֹן פְּרוּשׁ הַמְּלוֹת עַל-פִּי פְּרוּשׁ רַש"י, וְאֵז מִמִּילָא יִתְלַהֵב לְבָו אֶל כָּל כּוֹנֵנוֹת הָרְאוּיּוֹת, וְדִי בָּזָה.

וְאַחֲרֵי מְזֻמּוֹר זֶה יֹאמֶר תְּפִלַּת "אֲנָא בְּכַח" גַּם-כֵּן בְּכּוֹנֵנָה עֲצוּמָה עַד מְאֹד, בְּמַתּוֹן גְּדוֹל מְלָה בְּמִלָּה; וְעֵקֶר, שְׂיִכּוֹן אֵף עַל-פִּי פְּשׁוּטוֹ עֵקֶר הַבִּקְשָׁה שֶׁל תְּפִלָּה זוֹ. וְתִפְלָה זוֹ הִיא גַּם-כֵּן מִתְקוּנֵי הַסְפִּירָה, וְהִיא תְּפִלָּה כּוֹלֶלֶת עַל כָּל

יִשְׂרָאֵל וְתִקּוּן הַנֶּפֶשׁ מְאֹד, וְגֹדֶל מַעֲלָתָהּ הוּבָא בְּזִהַר הַקָּדוֹשׁ וְתִקּוּנִים בְּהֶרְבֵּה מְקוֹמוֹת. וְלִפִּי שְׁמֻצוֹת סְפִירַת-הָעֶמֶךְ הוּא תִקּוּן גָּדוֹל וְנִפְלָא לְטַהֵר אֶת נִפְשׁוֹ שֶׁנִּפְגְּמָה בַּעֲוֹנוֹת, רַחֲמָנָא לְצִלָּן, לְכֵן תִּקְנֵנוּ לומר אַחֵר הַסְפִּירָה תִּפְלָה: "רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אַתָּה צוֹיִתְנֵנוּ וְכוּ', כִּי שִׁטְהָרוּ נַפְשׁוֹת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל מִזֵּהָמָתָם וְכוּ'". וְרַאוי לְאָדָם שֶׁיִּתְפַּלֵּל תִּפְלָה זוֹ בְּכוֹנָה עֲצוּמָה וּבִשְׁבָרוֹן-לֵב מְאֹד. וְאִם יָכוֹל לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת — מַה טוֹב, כִּי הוּא זֶה כָּל הָאָדָם לְתִקּוּן נִפְשׁוֹ בַּעֲדוֹ בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ, וְדִי בְּהַעֲרָה זוֹ.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

חַל הַמוֹעֵד

הִנֵּה, אֵף שֶׁכָּבֹד נִתְבָּאֵר בְּשִׁלְחַן-עָרוֹף אֶרֶץ-חַיִּים הַלְכוֹת חַל-הַמוֹעֵד בְּכָל פֶּרָטִיו, אֵךְ כְּרָא"ם זֵלַת, שְׁמֻזְלִזְלִים בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים בִּקְדֻשַּׁת חַל-הַמוֹעֵד, וְרַב בְּנֵי תְמוּתָהּ אֵינָם נִזְהָרִים בְּהַלְכוֹתָיו כְּכָל חֻקּוֹתָיו וְכָכֵל מִשְׁפָּטָיו לַעֲשׂוֹתוֹ — בָּאתִי לְעוֹרֵר לְבַב אָנוּשׁ כַּעֲרָכִי בְּמִימְרוֹת שֶׁל הַגְּמָרָא הַקְּדוּשָׁה, וּלְזַכְרוֹן לָהֶם בְּמֵאמֶר הַזֶּהר הַקְּדוּשׁ. וְזֶה לְשׁוֹן הַגְּמָרָא פֶּרֶק אֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין (מִכּוֹת כג.): אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: כָּל הַמְּבַזֶּה אֶת הַמוֹעֲדוֹת, כְּאֵלּוּ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמָר (שְׁמוֹת לד, יז): "אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ", וְסָמִיךְ לָהּ "אֶת חֹג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר". וּפֶרֶשׁ רַש"י: הַמְּבַזֶּה חָלוּ שֶׁל מוֹעֵד — שֶׁעוֹשֶׂה מְלָאכָה הָאֲסוּרָה לוֹ. וּבִפְרָק אֵין דּוֹרְשִׁין (חֲגִיגָה יח.): רַב יוֹנָתָן אוֹמֵר קַל-וְחֹמֶר: וּמָה רָאוּנוּ וּשְׁבִיעִי שְׂאִין קִדְשָׁה לְפָנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם — אֲסוּרִים בַּעֲשִׂית מְלָאכָה; חָלוּ שֶׁל מוֹעֵד, שִׁישׁ קִדְשָׁה לְפָנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם, אֵינוּ דִין שִׁיְהִיו אֲסוּרִים בַּעֲשִׂית מְלָאכָה וְכוּ'. וְאֵיךְ לֹא יִחַרַד לֵב הָאָדָם בַּעֲשִׂית מְלָאכָה בְּחַל-הַמוֹעֵד, שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה וּכְכוֹפֵר בַּעֲקָר, רַחֲמָנָא לְצִלָּן. וְעֵינֶיךָ תִּחְזִינָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּזִהַר הַקָּדוֹשׁ שִׁיר הַשִּׁירִים (דף נא, עמוד ג), וּמִשָּׁם תִּבְחָנֵנוּ גֹדֶל קִדְשָׁת חַל-הַמוֹעֵד.

ליקוט מספרים הקדושים

מ"ע י לאכול מצה בליל א דפסח

חלק המעשה

(א) מצות עשה לאכול מצה בליל א' דפסח שנאמר [שמות יב, יח] בערב תאכלו מצות.

מצה באה מחמשת מיני דגן דוקא, והם חטה ושעורה וכוסמין (הוא הנקרא בל"א אירק"ש ודלא כמרבית המון עם שלועזין תיבת כוסמין רעמשק"י והוא טעות) שכולת שועל (הוא הנקרא בלשון אשכנז האבי"ר) שיפון (הוא הנקרא בל"א קארי"ן ומה שלועגין המון עם לתיבת דגן קארי"ן הוא טעות כי תיבת דגן כולל כל החמש מינים, כולם נקראים דגן, וקארי"ן הוא שיפון בלשון הקדש).

(ב) עשאה ממינים אחרים כגון מרעטשקי ומאורז ומדוחן וקטניות לא יצא ידי חובתו.

(ג) מה הוא הנקרא מצה, הוא שישמור אותה מן החימוץ עד שתאפה, וצריך להיות השימור בפירוש לשם מצת מצוה, והתחלת השימור יש פלוגתא אם די בשימור משעת טחינה או דוקא משעת קצירה, והנה הגם שרוב הפוסקים פסקו דדי השימור משעת טחינה, הרב הגדול הפרי חדש [סי' תנ"ג ס"ד] הביא ראיות עצומות דלמצוה בלילה הראשונה אינו יוצא רק משעת קצירה, לכן בעל נפש יזהר בזה, והמדקדקים במעשיהם אינם אוכלים שום מצה אחרת בכל ימות החג רק המשומרת משעת קצירה, וראיתי ושמעתי כמוהו כמה מתחכמים שוחקים ומלעיגים על המנהג הכשר הלזה, ולדעתי המה כמקצצים רגלי המביאים דורונות למלך כאשר אבאר אי"ה בחלק הדיבור.

(ד) גם הנשים חייבות במצות עשה זו, דכל שהוא בכל תאכל חמץ ישנו בקום לאכול מצה, ע"כ הם חייבות הגם שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, גם הקטן שיכול לאכול כזית מחנכין אותו למצוה זו.

(ה) שיעור אכילה בכזית אם אכל יצא ידי חובתו, ומנהג ישראל בזמן הזה להכין ג' מצות למצוה, ושוברין את האמצעית ומטמינים את הציה לאחר הסעודה לאכול ממנה כזית זכר לפסח שאוכלין בגמר הסעודה, וכזית מהשלימה העליונה ומהשבורה אוכלין קודם הסעודה למצוה, ואח"כ אוכלין כזית מהשלישית עם הכורך זכר למקדש כהילל, ואחר הסעודה אוכלין האפיקומן זכר לפסח (ועמ"ש בחלק הדיבור).

(ו) יש לבלוע הכזית מצה בבת אחת ולא חתיכות חתיכות.

(ז) מחוייב לאכלה דרך חירות בהסבת שמאל ולא פרקדן ולא בהסבת ימין שמא יקדים קנה לושט וכו', אכלה שלא בהסבה צריך לחזור ולאכול בהסבה.

(ח) יהיה זהיר לאכלה לתיאבון, ולא יאכלנה אכילה גסה דלא מיקרי אכילה, על כן לא יאכל בערב פסח מן המנחה ולמעלה כדי שיאכל מצה לתיאבון.

(ט) מדברי הסופרים אסור לאכול מצה בערב פסח והאוכל חייב מרדות.

(י) מרור תלוי בקרבן פסח, בזמן שיש קרבן פסח המרור מדאורייתא, ובזמן שאין קרבן פסח המרור מדרבנן, וחרוסת מצוה מדברי סופרים בכל זמן ובכל מקום.

(יא) קודם אכילת מצה יברך אקב"ו על אכילת מצה, וקודם אכילת מרור יברך אקב"ו על אכילת מרור, הגם שהוא מדרבנן בזמן הזה מברכין כמו כל מילי דרבנן דמברכין עלייהו.

(יב) הירקות שיוצאין ידי חובה בהם במצות מרור הרבה מהם אינם מצויים בינינו ורוב אנשים במדינות הללו אוכלין חזרת הוא הנקרא חריין בלשון אשכנז, והנה הוא חריף וחזק מאד ואינם יכולים לאכול כזית. ואפילו מי שאוכל כזית אינו אוכל בבת אחת, על כי יש לזהר בזה דהיינו מי שמשער בעצמו שלא יאכל כזית בבת אחת לא יברך דהוה ברכה לבטלה.

(יג) הירק שקורין שלאטי"ן, יוצאין בו שפיר י"ח המצוה, רק דוקא אותו הנקרא הייב"ט בשלאטי"ן, וכן הירק שקורין זעזי"ך, מהראוי לחדר אחריהם כי אינם חריפים כל כך ויהיה יכול לקיים המצוה כתיקונה לאכול בזית בבת אחת ויברך עליהם.

(יד) המרור יאכל בלא הסיבה, ואם אכל בהסיבה אין צריך לחזור ולאכול בלא הסיבה.

חלק הדיבור

(א) להתבונן וללמוד משפטי המצוה על בוריה ולהמציא דינים מחודשים כל אחד לפי שכלו וכיד ד' הטובה עלינו.

(ב) בכל עשיות המצות יאמר בפיו לשם מצת מצוה, והנה רבא אמר לקוצרים שיהפכו העומרים לשם מצת מצוה [פסחים מ. ונהי דרוב הפוסקים לא פסקו כרבא דבעינן שימור משעת קצירה, עכ"פ כולי עלמא ס"ל דבעינן שימור משעת טחינה, דייקנן עכ"פ ממילתיה דרבא דמשעת טחינה ואילך בעינן כל עשיות לשם מצת מצוה, ויש להזהיר גם הטוחנים ברחיים שיאמרו כן בפיהם, והמדקקים לשמור משעת קצירה ואילך, לומר כן בכל עשיות, וידעתי דגם בכוונה בלחוד סגי, אבל להיות דהדבר מסור לכל וישגו בזה והוא מצוה בתורה ושמרתם את המצות, ע"כ מהראוי ללמוד לומר כן בפה מלא כי הקול מעורר הכוונה.

(ג) בעסק האפיה, הנה יציבא מילתא אשר חכמי האמת הגידו אשר שיעור חימוץ הוא ערך י"ז מינוטי"ן כשתעמוד העיסה בלא עסק כשיעור הזה, אבל תדע ששהיות מצטרפות, וגם השיעור הזה הוא דוקא בבית שאין בו אש ולא נתחמם וגם כשהעיסה לא נתחממה מהעסק שעסקו בה בידים, אבל בבית שיש בו אש וכיוצא, או שכבר עסקו בהעיסה, אזי כרגע באפשר תקבל משהו חימוץ, על כן כל החומרות שעושין המדקקים אינם ממילי דחסידי רק מן הדין, והבוזים והמלעיגים ודוברים עתק באמרם לא היתה כזאת בימי אבותינו עתידין ליתן את הדין, והמדקק בשמירה ישמרהו מכל צרה.

ד) המדקדקים במעשיהם שלא לאכול כל ימות הפסח רק מהנשמרת משעת קצירה אשרי חלקם, ורבים מבעלי תורה חכמים בעיניהם ואומרים שהוא חומרא בלא טעם כי אין להחמיר רק למצות מצוה. אף אתה אמור להם כהלכות הפסח ליוזר ממשוהו חמץ, והנה השמירה משעת קצירה הוא שלא יבואו עליהם אליהם מים, ובאם לא נשמר הנה אין לוקחין אותו למצוה דחיישין שמא בא עליו מים וקיבל חימוץ, הנה מחשש מחמירין המדקדקים שלא לאכול מצה כזאת כל ימות הפסח, והמלעיגים, מחסרון חכמתם עושים כי כל קבל די רוח יתירה בם ורמות רוחא היא דנקטה להו, הנה תראה מן הדין אמרו חז"ל [פסחים מ.] בצקות של נכרי אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה משומרת באחרונה, ומעולם לא ראינו מי שיקל ראשו לעשות כזאת לאכול בפסח בציקות של נכרי, ובאמת הוא מותר מן הדין דלא בעינן שימור רק למצוה, ובשאר ימות החג אין כאן מצוה לאכול מצה שמורה, רק שלא לאכול חמץ, וכיון דלא ראינו שהחמיצה העיסה אין לנו לחשוש שמא החמיצה, ואעפ"כ לא ראינו מי שהיקל בזה, ועל כרחך צריך לומר להיות חומרות החמץ הם גדולים מאד ואיסורו במשהו (ודבר גדול דיבר מרן האריז"ל כל הנזהר ממשוהו חמץ בפסח נשמר מחטא כל ימות השנה) על כן קיימו וקבלו כל ישראל על עצמם שלא לאכול בצקות של נכרים ואפילו קמח מן השוק אין לוקחין (הגם שמן הדין מותר בדיעבד אפילו למצת מצוה) להיות שהחמירו בדבר דאפשר יש בו איזה משהו חמץ (ולא מטעם מצות שמורה רק מחשש איסור משהו חמץ), א"כ הוא הדין בנידון דידן המחמיר בדבר ביותר שלא לאכול כל ימות החג רק מצה משומרת משעת קצירה הוא ג"כ מחשש איסור משהו חמץ אפילו בספר ולא מטעם מצות שמורה ואשרי חלקו ותבא עליו ברכה.

ה) מרור נוהגין כזה מהמון עם למלול החריינ לבטל חריפותו, ואחד מגאוני הזמן הרב בעל חות דעת [פתיחה לפירוש מעשי ניסים להגש"פ] אמר שאין יוצאין בזה, וכפי דעתי ראיותיו נכונים, ע"כ אין להקל ובפרט דאיכא למיחש לחשש ברכה לבטלה.

ו) חרוסת העיקר הוא כמו שמבואר בכתבי האריז"ל [פרע"ח שער חג המצות פ"ו בהג"ה] סימן חרושת אב"ן חרושת ע"ן [שמות לא, הן, ר"ת א"ינגבור ב'ארין נ'סי ע'פיל צ'ימרונג].

חלק המחשבה

(א) ודאי צריך לכוין לצאת ידי חובת המצוה כי הוא מ"ע דאורייתא, אך אם לא כיוון אעפ"כ (לדעת כמה מהפוסקים) יצא ידי חובתו כיוון שנהנה (עיין מ"ש בהקדמה), אבל לכתחלה ודאי החיוב לכוין, ונראה דמן הדין צריך לכוין הטעם המבואר בתורה [שמות יב, יט] ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו ממצרים וכו', וכן סידר בעל הגדה (והוא ברייתא) מצה זו שאנו אוכלין על שום מה על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם שנאמר ויאפו את הבצק וכו', הגם שהטעם לא נזכר אצל המצוה הנה נאמר [שם יז] ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים, ומה טעם הוא זה, אך הוא להורות שבעצם היום הזה הוצאתי אותם בלי שהיה ברגע הגם שהיו צריכין להכין לעצמם צידה לא יכלו להתממה וגם צידה לא עשו להם, וסמך עצמו הפסוק הזה על הפסוק אחר היינו פסוק ויאפו את הבצק וכו' כן נ"ל, ובמשנה תורה [דברים טז, ג] מפורש הטעם שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחפזו יצאת מארץ מצרים וכו', והא דלא נקט בעל הגדה הפסוק שבמשנה תורה, להיות דשם נאמר שבעת ימים וא"כ זה אינו למצוה דכל שבעת ימים המצוה רשות רק אם בא לאכול לחם לא יאכלנו חמץ, ע"כ נקט הפסוק בפרשת בא והבן נ"ל.

(ב) הנה בטעם המצוה נראה לי עפ"י אשר כתבנו בטעם השבתת חמץ [מצוה ט'] חלק המחשבה אות הן שהוא הדעת הרע המרומז בחמץ אשר בו רוח אחר אשר לא עשה העושה מלאכת הבצק ומגביה את עצמו יותר ממה שעשאו העוסק בלישה, משא"כ מצה רמז לדעת הטוב רק כעין עשיית העושה, רמז לדעת של אדה"ר דעת הטוב אשר נברא בו קודם שביקש חשבונות רבים סוד רה"ר הדעת דקליפתו. והנה השבתת החמץ בי"ד ואכילת המצה בט"ו ליל היציאה אשר אז לקחנו הי"י ובחר אותנו לדעת כבודו ומצותיו ותורתו, והנה זה כל האדם, מקודם צריך לבטל הדעת הרע ואח"כ יאיר אליו הדעת הטוב אמיתת ההשכלה, בין והתבונן.

והמשכיל ישים אל לבו מ"ש האריו"ל נפ"ח שער חג המצות פ"ו סדר סידור הקערה בליל פסחן ג' מצות רמז לחכמה בינה דעת, והנה מצ"ה ג' פעמים מ"ה, רמז לג' מוחין, הגם שמרמז בעליונים ירמז אל האדם שיהיו מוחותיו קשורים ודבוקים לדעת חכמתו ותורתו והבן כי זה כל האד"ם בגי' מ"ה בין והתבונן, הנה תתבונן הראוי לבא לידי חימוץ יוצא בו ידי חובת מצה ושאינו ראוי לבא לידי חימוץ אינו יוצא בו י"ח מצה נפסחים לה, התבונן ברמזינו הנה הוא לתיקון אדה"ר בעץ הדעת קודם שחטא לא היה בו שמץ יצה"ר ולא היה ראוי לבא לידי חימוץ, וכאשר חטא ונכנס בו היצה"ר הוא ראוי לבא לידי חימוץ וע"י שמירת התורה ומצוות אינו מחמיץ רק נשאר כולו בטוב, כמו שעיסת המצה ראוי לבא לידי חימוץ וכשממהרים לפעול בו פעולת האש נשאר מצה בלא חימוץ, כן האדם כשממהר לעשות התורה להא כה דברי כאש נאם י"י ובאש ניתנה, השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה, תעיין ידידי בשל"ה בהקדמת תולדות אדם נרמזי אותיות לחתימת ההקדמה אות א' ד"ה ולחתימת זו וכו', ואות י"ב. ובפירושא דברייתא הקורא לאלפין עיינין ולעיינין אלפין נשבת קנן שם חקר במעלות האדם, אם גדלה מעלות אדה"ר קודם החטא יותר ממה שיהיה לעתיד אחר התיקון במהרה בימינו, או אם תגדל מעלתו לעתיד יותר ממה שהיה קודם החטא ודרש וחקר ומצא שתגדל מעלת האדם אחר החטא היינו כשיתוקן החטא לעתיד ב"ב, כיון שהיה ראוי לבא לידי חימוץ ופעל על ידי התורה שנשאר כולו בטוב, כי זה שעשונו ית' ביותר, כיון שנכנס בו היצה"ר לדעת טו"ר והאדם ע"י מעשיו מפריד הרע ומבטלו ונשאר בטוב מה טוב חלקו, (עיי"ש דאסמכיה אבריייתא דלעיל הקורא לאלפין עיינין וכו' היינו שקודם החטא היה כתנות או"ר באלף ואח"כ כתנות עו"ר בעין נבראשית ג, כא, ושוב ב"ב יתוקן זה עי"ש ותבין) ומעתה זה עבודתינו במצה דקה בראוי לבא לידי חימוץ וכין ותתבונן.

ג) מדברי סופרים שלא לאכול מצה בערב פסח, במניעתו זאת צריך לכון לקיים ציווי חז"ל נירושלמי פסחים ס"ח ע"ב ושלא לעבור על דבריהם כמו שצותה התורה לא תסור וכו' שאל אביך וכו'.

(ד) טעם לזה לדעתינו (כי הנה דבריהם דברי תורה הוא ברוח"ק מושפעים מחכמה העליונה דע"כ נקראים חכמים עיין בדברי הרב הקדוש בעל אור החיים בספר החפץ בהקדמה) הנה תתבונן ברמיזתנו הנ"ל בענין חמץ ומצה ותבין ציווי חז"ל לכל להשתמש במצה בזמן השבתת חמץ (דבאמת כל היום הוא זמן מן השבתה כפשטא דקרא אך ביום הראשון תשביתו וכו', רק חז"ל נפסחים ד: קיבלו רמז תיבת א"ך להשבית קודם שבע, אבל אם לא השבית קודם שבע חיוב המצות עשה עליו להשבית גם אח"כ וגם כל ימות החג, אך הוא מטעם הלאו דלא יראה ולא מטעם מ"ע דהשביתה) וכל ערום יעשה בדעת.

והנה תראה בגמ' ירושלמית שקלים נ"ה ה"ד ר' ינאי פליג מצותא (רצ"ל נתן צדקה) בלילה, פגע ביה וכו' (רצ"ל שפגע בו שר מהקליפות) ואמר ליה לא כן אולפין (רצ"ל לא למדתנו רבינו) לא תסוג גבול רעך (רצ"ל לילה הוא שליטתו, תחלקו הצדקה בהגיע עתות היום) הנה השיב לו מתן בסתר יכפה אף נמשי כא, ידן וערק מקמיה השר הנ"ל, הנה ר' ינאי שכוחו גדול עשה והצליח אבל לא סמכין אנסא להתגרות כמו שהזהירו [סוכה לח]. שלא לומר גירא בעיני וכו', ולא תחסום שור בדישו כתיב, (רק הוה ערום ביראה, ובתחבולות תעשה לך מלחמה, עד אשר תכבוש את כל העיר קטנה בחמתך) הבן והבן כי אי אפשר לפרש הדברים רק לרמז פה לאוזן.

(ה) מרור בזמן הזה מדברי סופרים, יכוון לקיים המצוה (מדברי חז"ל דגם בזמן הזה נסמך אקרא על מצות ומרורים יאכלהו) אם לא כוון נ"ל דבדיעבד יצא ידי חובתו כיון דהוא מדרבנן, ובזמן המקדש מרור מדאורייתא בודאי אם לא כיון צריך לחזור ולאכול כולו שאין הנאה באכילתו והוא מצות עשה של תורה.

וגם צריך לכוין הטעם זכר לוימררו את חייהם כמו שסידר בעל הגדה הברייתא מרור זה שאנו אוכלין על שום מה על שמררו המצריים וכו', הנה הגם שהטעם אינו מבואר בתורה אצל המצוה אפשר קיבלו חז"ל זה בע"פ מדביארו כן בברייתא. והנה הטעם הלז הינו זכר לוימררו את חייהם, לפי מה שכתבתי לעיל תבין שהרמז במרור דבר מה הוא רומז להציור בדעת הדבר שאינו נרצה היינו הרע.

והנה אמרו"ל [תו"כ פ' קדושים] אל יאמר האדם אי אפשי בבשר חזיר אלא אפשי והשם גזר עלי, הנה תראה שאדרבא מהראוי הוא עפ"י התורה לצייר בדעתו התענוג החומרי של הרע הזה ואעפ"כ יפריש ממנו בגזירת הבורא היודע בטוב לו יותר, והגם שהוא ערב ומתוק לגוף החומרי אבל הוא רע ומר לנפש השכלית והוא כפיית הרע בתכלית להתבונן בציור הרע ולפרוש ממנו, והנה בהיותינו במקום המקודש היה מרור מדאורייתא שזאת היתה המצוה בתכלית בציור הרע ולכפותו, משא"כ בהיותינו מרוחקים בעוה"ר מנוכח שער השמים אז אדרבה פן ואל לבל להעלות בדעתו ציור עריבת הרע, כי יש חשש פן יתגבר הרע ח"ו להיות הזמן והמקום אינם מסייעים כ"כ להטוב ואדרבה וכו', רק לעיתים מזומנים במוחין דגדלות אין חשש בציור הרע ואדרבא למצוה יחשב בקיומו מצות פרישה כהגן, לרמוז זה מצות אכילת מרור בזה"ז אנחנו פטורין מן התורה רק הציווי הוא עפ"י חכמינו ז"ל, להורות הרמז הענין ציור הרע לעת כזאת יעשה האדם בחכמה בעת אשר חכמתו עמדה לו במוחין דגדלות ואין לך שעה דומה לחבירו, וקצרנו במובן וסמכנו על המתבונן.

(ו) חרוסת מצוה מדברי סופרים יכוון לקיים המצוה מדברי סופרים שאל אביך ויגדך וכו', לא תלסור ממנו וכו'.

(ז) עפ"י דברינו הנ"ל, תבין טוב טעם בחרוסת שהוא תבלין להטעים המצוות, הוא מוכן להתבונן בדברינו הנ"ל היינו כאשר יגיע האדם לזאת המדרגה לבחור בטוב בתכלית ולמאוס ברע בתכלית, הגם שכמשא כבד יכבד ממנו, כי התורה ומצות הם עליו לעול ולמשא, והעריבות של העבירה נדמה בעיניו לתענוג ואעפ"כ הוא עושה את שלו עפ"י חוקי התורה ומכניע את חומרו בתורה ועבודה כשור לעול וכחמור למשא לעשות הטוב דוקא ומרחיק את הרע, הנה בעשותו זאת הנה השי"ת יטעימהו טעם רוחני תענוג נפלא מעין עוה"ב מנעימות עריבות ידידות מתיקות התורה ומצות, ע"ז נאמר [במדבר יח, ז] עבודת מתנה אתן את כהנתכם וזה הוא משארז"ל [ברכות יז.] עולמך תראה בחיך, שבהגיע האדם למדרגת מאיסת הרע בתכלית יטעום מתיקות נפלא בתורה ועבודה מהטוב הגמור והוא נפשי ורוחני מעין עוה"ב טוב הגנוז לצדיקים, וזה הוא רמז החרוסת תבלין לטעם מתיקות ועריבות רוחני (כדמיון הריח) במצות

ועבודה, אבל החרוסת אינה מן התורה כי עבודתנו אינם מחוייבים להיות בכדי לטעום התענוג הנפלא הזה, כי באמת אפילו בהגיע האדם לנועם עריבות נעימות ידידות העבודה, מי שחלק לו הש"י בבינה גם זה התענוג מחויב להשליך רק לעבוד עבודה אמיתיות כברא דאשתדל בתר אבוי ואימיה דרחם לון יתיר מן גרמיה (עיין כ"ז בספר התניא נח"א פ"ן מגאון שהיה בזמנינו), אבל לאו כל מוחא סבילי דא והלואי שיוזכה האדם שיתענג על י"י ותורתו יותר מכל מעדני עולם, הנה ציוו חז"ל חרוסת למצוה, ובהגיע האדם לזאת המעלה הנה יתבונן הענין היותר גדול הוא עבודה שלימה ותמה כברא דאשתדל וכו', ומן השמים יעזרוהו בין והתבונן.

(דרך פקודיך)

מ"ע כא לספר ביציאת מצרים ליל טו ניסן

(הג"ה, מצוה כ"א יציאת מצרים בסוד השם אהי"ה בינה, עשרה פעמים אהי"ה בגימ' נועין בפרע"ה שער חג המצות פ"א), על כן סיפור יציאת מצרים מצוה כ"א בגימ' אהי"ה).

חלק המעשה

(א) מצוה כ"א מצות עשה לספר ביציאת מצרים ליל ט"ו ניסן, שנאמר [שמות יג, חן] והגדת לבנך ביום ההוא וכו', הנה עיקר המצוה לספר לאחרים את כל אשר הפליא הש"י עם אבותינו ועמנו כאשר הוציאנו.

(ב) אם יש לו בן יספר לבנו ויספר לו לפי כוחו ולפי שכלו להבינו איכות הדבר עד שיבין, ומצוה ללמד את הבן שישאלהו מה נשתנה עניני הלילה הזה מכל הלילות, ומצוה לעשות לפניו דברים מתמיהים שיתמה הבן וישאל מה נשתנה ואז ישיבהו האב ויספר לו הענין, ונרמז הענין בתורה [שמות יג, יד] והיה כי ישאלך בנך וכו', דקשה תיבת והיה מיותר דיצדק שפיר לומר וכי ישאלך וכו' ואתה תשיבהו, מזה נשמע דמצוה מן התורה הוא ע"י שאלה ותשובה נפ" מצוה להביא לכך שישאלך].

ועפ"י פשוטו טעם הדבר שביותר נקבע הענין בנפש הבן כאשר הסיפור בא לו ע"י מבוקשו כיון שהוקשה לו איזה דבר ובקש למצוא טעם, אך הוא לדעתי עפ"י

הנודע מרז"ל דתיבת והיה מרמו לשמחה, והכוונה שמחה תהיה לפניו ית"ש כאשר ישאלך בנך והאב מודיע לו הטעם ומתפעל בנפשו כאשר ישאלך בנך והאב מודיע לו הטעם ומתפעל בנפשו כאשר השיג המבוקש, כמו שאמר החכם מי שלא טעם טעם התרת הספיקות לא טעם תענוג מימיו ועי"ז נקבע הענין נפשו יותר ממה שיקבע לו בהודעה בלבד מבלי שאלה, הבן הדבר.

ג) אפילו אין לו בן סמוך על שלחנו אז בסעודתו ויושב עם אחרים, מצוה לספר זה לזה, ומצוה מן המובחר ג"כ שישאלו זה לזה הגם שכולם חכמים ויודעים זה הדבר, א"כ אזדא לה הטעם שכתבתי לעיל, עם כל זה הדבר שבר ע"י שאלה בא הענין ברוב הדברים מסודר ומתוק לחיך ונקבע ביותר בנפש, הלא תראה כמה מהמחברים אשר ירצו לחבר איזה ענין רחב ומתייראים פן לא יקובלו הדברים לאוזן המעיין ולשכל מחמת קוצר המשיג ועומק המושג באורך וברוחב אזי לתקן זה חיברו הענין בדרך שואל ומשיב בכל ענין וענין כדי שיקובל לשכל בדברים קצרים כאשר חיבר בעל חובת הלבבות בשער עבודת האלהים, אמרה הנפש אמר השכל, וכן כמה ספרים שחיברו יחדיו בדרך רב ותלמיד.

על כן אפילו אין עמו חברים ותלמידים אשתו שואלתו, ובאם לאו הוא שואל לעצמו כדי שיבואו הענינים בדרך שאלה ותשובה מטעם הנ"ל, הגם שאין לבקש טעם למצוה מן התורה ולומר דוקא זה הוא הטעם דקי"ל אין טעם למצות, (היינו לבא עד תכלית הטעם כי אין סוף לדברי תורתנו הקדושה והאיך יוכל שכל האדם המוגבל לבא לתכלית טעמי המצות הבאים מא"ס ב"ה) אבל אעפ"כ מצוה גדולה הוא לבקש טעם בכל מצוה, רק ידע באמת בנפשו שאין זה הטעם סיבת המצות רק הוא עמוק עמוק מי ימצאנה, ויתבאר לך אי"ה טעמים בחלק המחשבה כיד ד' הטובה עלינו, רק הצגתי לך בכאן בחלק המעשה הטעם הקרוב הנצרך מאוד למעשה ואתה תבין.

ונ"ל דנשמע הדבר הזמן התורה והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר [שמות יג, יד], דתיבת מחר הוא מיותר לגמרי ואין לו ביאור כי הציווי הוא לכל ימי עולם, אלא להורות דהנה המצוה לכל ישראל נאמרה בלשון יחיד לכל אחד בפני עצמו, והנה

היו בודאי בהם כמה אנשים אשר לא היו להם בנים, והנה אי אפשר לומר להם שישאלו להם בניהם מחר, על כרחך הוא לדורות דתיבת בנך לאו דוקא, הוא הדין אחר, ושפיר תוכל להיות השאלה מחר, ומה שאמר בנך להורות דמצוה מן המובחר בשאלת הבן אם אפשר, וגם יש לפרש כי ישאלך בנך מלשון בינה דהיינו הכנתך שאפילו אין לך מי שישאלך לשאול מבינתך ותשיב לך ויורה על זה תיבת מחר כמ"ש בסמוך.

(ו) כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, ולא שייך לומר בזה סיימתינהו לכולהו שבחא דמרך, כיון שנצטוינו לספר הכל, ע"כ נצטוינו לחקור ולדרוש ע"י פסוקי התורה הנסים והנפלאות עד לספר, וידוע דכח הבשריי קצר מלהשיג כל הנפלאות והניסים אשר התנוסס הש"י עמנו, ואי אפשר לומר שנצטוינו לספר הכל ע"כ נצטוינו לחקור ולדרוש ע"י פסוק התורה הניסים והנפלאות ע"ד מקום שיד שכלינו מגיע על כרחך זה הוא המצווה עלינו ע"כ כל המרבה לספר הרי זה משובח.

תיקנו חז"ל (פסחים צט:): אפילו עני שבישראל וצריך ליקח מן הצדקה לא יפחתו לו בלילה הזה פחות מד' כוסות כל כוס לא פחות מרביעית, וזה צריך לכל אחד מבני ביתו בניו ובנותיו, כי כל אחד מחוייב בדבר, וסמכו חז"ל זאת המצוה על ד' לשונות של גאולה הנאמרים בתורה והוצאתי וגאלתי וגאלתי ולקחתי.

(ז) כל אחד צריך לאכול ולשתות בלילה הזה בהסיבה לצד שמאל דרך חירות לא בהסיבת ימין דשמא יקדים קנה וכו'. ולא פרקדן דלא מיקרי הסיבה, הכל הוא הטעם להראות חירות מופלג שהוציאנו הקב"ה מעבדות לחירות.

(ח) תלמיד בפני רבו אינו צריך הסיבה, ואם רבו נותן לו רשות מותר, בן בפני אביו צריך הסיבה, אשה אינה צריכה הסיבה ואם היא חשובה צריכה הסיבה, וצ"ע בבנות בפני אביהן.

(ט) המחוייב בהסיבה אם אכל מצה בלא הסיבה צריך לחזור ולאכול בהסיבה.

(י) מרור אסור לאכול בהסיבה, ואם אכל בהסיבה אין צריך לחזור ולאכול בלא הסיבה.

(יא) המחכבין מצות בוראם נוהגין לנשק המצה והמרור והד' כוסות נשל"ה מס' פסחים להורות חשקם ותשוקתם בדביקות לעשות רצון קונם בדביקות רוחא ברוחא כי חיות הנה המצות עבור שנשפע אליהם רצון אלקי אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות את כל החוקים האלה, ומה גם עתה בלילה הזה שהוציאנו הש"י מתחת עבדות העכו"ם ואלהי נכר הארץ להיות עבדים לו לעבוד עבודתו.

חלק הדיבור

(א) צריך ללמוד משפטי המצות ולחדש דינים והלכות וכו' כנזכר לעיל כמה פעמים זה נקרא חלק הדבור, והגם שחלק המעשה ג"כ הוא בדבור לספר ביציאת מצרים, הנה מעשה יקרא לה, עקימת שפתיו הוה מעשה, והתבוננות בשכל המושכל בענין הניסים ג"כ מעשה יקרא לה.

(ב) נ"ל דבאמירת ההגדה באם אינו מבין כלל מה שהוא אומר אינו יוצא ידי חובתו, דאנן הגדה וסיפור בניסים בעינן ובאם הוא אינו מבין אין זה מיקרי סיפור, על כן מי שאינו מבין יקרא ג"כ הפירוש בלשון אשכנז, ולא סגי לדעתי לעיין אח"כ בשעת האכילה וכיוצא בפירוש לשון אשכנז, דהרי בשעה שאמר לא הבין ואח"כ מה שמעיין עיון נקרא ולא הגדה וסיפור, ואנן הגדה וסיפור בפה בעינן, ע"כ יקרא בפה גם בלשון אשכנז וכיוצא בשאר לשונות, ומידי דברי בזה באתי כמזכיר להיות שכעת יש הגדות מתורגמים בלשון אשכנז והוא מכת האפיקורסים והוא מספרי המינים ואסור בבל יראה ובל ימצא ע"כ המשכיל יזהר בזה.

(ג) המשכיל על דבר המצוה כששואל לו הבן או אחר מה נשתנה, לא סגי ליה באמירת ההגדה אח"כ, רק צריך להשיב לו ולספר לו המעשה בלשון שמבין הבן ולהאריך עמו עד שיכנס הדבר בלבו, וכן נשמע מלשון הציווי והגדת לבנך וכו' הגדה לשון המשכה באורך. (הג"ה, ג"ד הוא לשון הצלחה ומזל כמו בא ג' ג' ובראשית ל', יאן, וכן הוא בגמ' נשבת סז: ג' ג' וסינוק לא, וזה יש לפרש והגדת לבנך שתצליח את תבנך בזה הסיפור, רצ"ל לא סגי בסיפור בעלמא שלא יקבע הדבר בלבו, רק יטריח את עצמו עמו להטעימהו העניינים על נכון עד שיכנס הדבר בלבו וזהו הצלחתו תלמיד שרואה סימן יפה במשנתו.)

(ד) ונ"ל אם הבן או אחר השואל בן הבנה בטוב, מצוה מן המוכרח הוא להטריח עמו בסיפור עד שיראה שכל כך נקשר הענין בהבנתו עד שהוא יכול לספר לאחרים, נשמע מדקאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, דהללמ"ר אינו מובן, ולפמ"ש יונח שמאריך עמו בסיפור להבינהו על כך, עד שהוא יהיה יכול לאמר לאחרים סיפור המעשה.

(הג"ה, ובזה תבאר ג"כ והגדת דייקא, כי אמרו בגמ' [שבת קד.] בהנהו תינוקות שאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותיהו ג"ד גמול דלים ומאי טעמא מהדר תגא דד' לגביה ג' כי היכי דלימצי ליה נפשיה, הנה תראה מבואר דאות ג' יכונה למשפיע ואות ד' יכונה למקבל, הנה יאמר והגד"ת לבנך שתספר לבנך באופן שיהיה גם הוא בבחי' ג"ד היינו שיהיה יכול להשפיע לאחרים, וזהו הלאמר וכמ"ש).

(ה) לא יספר רק להשואל ששואל ומבקש האמת לידע, ומשא"כ לאפיקורס שמבקש לקנטר ואינו רוצה התירוץ רק הקושיא אין להרבות דברים עמו בלילה הזה המקודשת לד', וכאשר תראה בברייתא שסידר בעל הגדה וצוה להקרות את שיניו של הבן רשע ולא להרבות דברים עמו בויכוח, וזה יש לפרש והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר, דהללמ"ר אינו מובן. ולפמ"ש יונח דוקא אם אתה רואה שהוא שואלך לאמר כדי שתאמר לו התירוץ ותעמידהו על האמת, משא"כ אם אתה רואה שאין שאלתו כדי לאמר, אדרבא הוא רוצה להעמידך ג"כ בקושיא אל תען כסיל כאוולתו (משלי כו ד) רק הקהה שיניו לומר לו אין חפץ בכסילים (קהלת ה ג).

(הג"ה, ונ"ל לפרש בזה במשלי (כו ד) אל תען כסיל כאוולתו פן תשוה לו גם אתה ענה כסיל כאוולתו פן יהיה חכם בעינו, וקשיא קראי אהדדי בגמ' [שבת ל:] הא בדברי תורה במילי דעלמא. והנה קשה לפי"ז בסידור הברייתא שסידר בעל ההגדה בבן רשע שצוה להקרות את שיני הרשע ולומר לו בעבור זה וכו' לי ולא לו וכו', והנה כל זה אין תשובה על שאלתו רק נזיפה ודברים רעים, והנה קשה לפי"ז ממה נפשך אם שאלת הבן הרשע בענין הזה מקרי דברי תורה הנה מן הצורך להשיבו כהוגן בדרך הנחת המפות לקיים ענה כסיל וכו', ובאם זה מקרי מילי דעלמא הנה מן הצורך

לקיים אל תען כסיל וכו' וא"כ לא ישיבהו שום דבר, אך הוא לדעתי זה כוונת המלך החכם ברוח קדשו, אל תען כסיל וכו' רצ"ל אל תענהו דרך ויכוח להתווכח עמו ולהוכיח על כך בדרך המופת, כיון שהוא כסיל ואינו רוצה להתלמד רק כוונת קושיתו אדרבה כדי להמשיך עמו אחרים, על כן אל תענהו כי לא יודה על האמת, ואדרבה בהמשך הזמן פן יהיה וכו' אך אם לא תענהו כלל הנה יסבור שכבר נצחך ואתה מסכים עמו בלב הנה יהיה חכם בעיניו, ע"כ מן ההכרח שתענהו שאינך מסכים עמו בשום אופן רק שאינך רוצה להתווכח עמו כי הוא לאו מדברי קבלה אל תען וכו', וזה הוא הפירוש לדעתי אל תען כסיל וכו' הויכוח רק חלילה לשתוק כי יסבור שנצחך, רק ענה כסיל רצ"ל שתענהו שאתה מוזהר בואל תען, וכן יש לפרש דברי חז"ל הא בדברי תורה רצ"ל תענהו בד"ת היינו אל תען וכו', ואלו הן הדברים הנאמרים בבן רשע ואף אתה הקהה את שיניו אבל לא דרך ויכוח. הבן הדברים.

חלק המחשבה

(א) ודאי צריך לכיון לצאת ידי חובת מצות עשה של תורה, ובאם לא כיון אם עדיין לא עברה הלילה צריך לחזור ולספר בכוונה, ונ"ל דצריך לכיון הטעם כיון דהטעם מבואר בתורה היינו נשמות י, אן למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ד', הרי מבואר שטעם הסיפור הוא בכדי לידע ולהודיע ולהודיע שהוא אלוקי עולם אלקי ישראל המשגיח והכל יכול הוא המשיך מערכות השמים כרצנו וכי אין כח בשום גברא להרע או להיטיב מבלעדי השגחתו ית"ש.

(ב) הנה נצטוינו במצות עשה לספר בליל היציאה בעת אשר הודיע הש"י גבורותיו לבאי עולם ואהבתו לישראל עם קרובו, ממילא רמזי המצוה חובה עלינו בכל עת לפרסם אמונתו ויכולתו והשגחתו ולהדריך את חביריו ובניו וב"ב בדרכיו ית"ש ולהרחיקם מאת אשר שנא ד', ולא יאמר האדם מה לי לצרר הזאת כיון שאני בעצמי שלם בדבר, הרי תראה המצוה הזאת מצווחת ככרוכיא אשר היא מצוה עלינו אקרקפתא דגברא לפרסם אלקותו ית"ש.

ג) והנה עיקר המצוה שיהיה הסיפור ע"י שאלה ותשובה, ואפילו אין לו מי שישאלנו הוא שואל לעצמו ומשיב (עמ"ש"ל בחלק המעשה) כי מצוה עלינו להטעים ענייני האמונה ולהודיע מתיקות עבודתו, וכבר ידעת שע"י השאלה באת התשובה יותר מוטעמת, דהרי תראה מ"ש רז"ל [תענית ז.] ומתלמידי יותר מכולם, דהתלמיד להיותו אינו שלם בשכלו עדיין שואל שאלות ע"כ באו ההלכות יותר מוטעמות בלי פקפוק (ואי"ה נדבר מזה בדרך המלך מסילה לאלקינו).

ד) והנה ידוע אשר י"ג עיקרי הדת הם ואלו הן. א' מציאות הבורא ית"ש. ב' שהוא יחיד אחדות פשוטה מוחלטת. ג' אינו גוף ואין לו משיגי הגוף. ד' ראשון ואחרון אין ראשית לראשיתו. ה' לו לבדו ראוי להתפלל ולא לזולתו כי הנו אדון עולם לכל נוצר יורה גדולתו ותפארתו. ו' מציאות הנבואה מן השמים. ז' נבואת משרע"ה למעלה מן כל הנביאים. ח' תורה מן השמים ע"י משרע"ה נאמן ביתו. ט' זאת התורה לא תהיה מוחלפת לא יחליף ולא ימיר דתו. י' הש"י יודע מחשבות בני אדם וכל היצורים ומחשבתם מביט לסוף דבר בקדמותו. י"א שכר ועונש. י"ב ביאת המשיח במהרה בימינו. י"ג תחיית המתים שיהיה ב"ב הן המה י"ג עיקרי הדת אמונת הישראלית.

והנה ערבים עלי דברי דודים הרב הגדול מהר"ם חאגיז [אלה המצוות מצוה כ"א] אשר כלל בדבריו אשר כל העיקרים תלויים בזכרון יציאת מצרים, ואנחנו בעניינינו הוספנו נופך משלנו בכל עיקר ועיקר, ותראה בדברינו אשר כלל אלה העיקרים נרמזים בפסוק למען תספר באזני בנך וכו' וידעת כי אני ד', ממילא לפי מה שכתבתי שצריך לכוין הטעם להיות הטעם מבואר בתורה כנ"ל, א"כ לפי מה שנבאר שמבואר בפסוק הזה כל הי"ג עיקרים, א"כ צריך לכוין שמספר ביציאת מצרים בכדי לקבוע בלבבות אמונת אומן י"ג עיקרי הדת ואתה תבין.

ה) וז"ל הרב הגדול הנ"ל [שם], (ע"י יציאת מצרים נתאמת לנו) א' שהוא מצוי שנאמר [שמות ג.] ואני ד' בא דבר אל פרעה פרעה, (והנה הוא עיקר הראשון מציאות הבורא, ופרעה הכחיש, ובעל כרחו הוצרך להודות, והנה הוא מבואר במצות הסיפור שנאמר ולמען תספר וכו' וידעתם כי אני ד'. ב' ותחתי שהוא אחד שנאמר [שמות ט.] ידן למען תדע כי אין כמוני בכל הארץ (הנה הוא עיקר

הב' הנרמז גם כן במצות הסיפור באמרו ולמען תספר וכו' וידעתם כי אני ד', כבר כתבנו כמה פעמים שרמז אני הוי"ה מורה הגם שיש שינוי מפעלים בעניני הטבע, עכ"ז הוי"ה הוא האלקים באחדות והוא לבדו הפועל והעושה כל, ובא לרמז הרמז אני הוי"ה, כי אנ"י מורה על התלבשות הוייתו במלבושיו כביכול, כי האותיות שלפני הוי"ה ושלאחריו נמדה"ד כו"ן בגימ' אנ"י בסוד אני ראשון ואני אחרון נישעיה מד, ון, והוא מורה על התלבשות הוייתו בשנוי מפעלים בטבעים כדמיון הלובש המתלבש במלבושיו לפניו ולאחריו, והלובש מסתתר במלבושיו, והלבושים מתנענעים בתנועתו והוא אחד הלובשם ופועל בהם, וז"ש הכתוב נדברים לב, למן ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי, הגם שתראה פעולת מתחלפות בין והתבונן, וזה אשר פירשתי מלוך על כל העולם כולו בכבודך היינו במלבושך (כי ר' יוחנן קרא למאני מכבודותא נשבת קינן) היינו שיכירו ע"י המלבושים שאתה הוא ד' אלקינו לבדך עושה כל והבן).

והנה הרב הנ"ל [לא] השמיענו העיקר הג' שהוא יתברך אינו גוף וכו', ואני אבארנו, נרמז ג"כ במצות הסיפור באמרו ולמען תספר וכו' וידעתם כי אני הוי"ה, רצ"ל ענין מציאותו אינו מובן רק בידיעת השכל אמיתית מציאות כי אינו גוף, כי הגוף יתוודע בראייה ובשמיעה וכיוצא, משא"כ דבר שאינו גוף לא יתוודע רק בפשיטות ידיעת השכל, הבן הענין אמרו וידעתם וכו'.

הד' שהוא מחדש ניסים ונפלאות בשינוי הטבעיים בכל עת שירצה, וזה הוראה גמורה על חידוש העולם וכו' (כיון שהוא משדד ע"כ הוא חדש) וכיון שהוא המחדש בכל יום תמיד מעשי בראשית הוא ודאי קדמון לו (הרי עיקר ד' נרמז ג"כ במצות הסיפור ולמען תספר וכו' את אותותי אשר שמתו בם) (בשידוד המערכה ועל ידי כן וידעתם כי אני הוי"ה המהווה כל היות, ע"כ יכול לשדד כרצונו, וכיון שאני המהווה הויתם ע"כ אני קדמון להם הבן הענין).

הה' שהוא משגיח בפרטים שנאמר [שמות ה, יח] כי אני ד' בקרב הארץ (הוא עיקר הה' אשר לו לבדו ראוי להתפלל ולא לזולתו נרמז ג"כ במצות הסיפור ולמען תספר וכו' וידעתם כי אני ד', רצ"ל אפילו בכל הדברים המוטבעים בטבע, השגחתו בפרט מושלת בו שם בכל דבר, ואני המהווה אותם בכל עת, אני

מעמידם בקיומם ותנועתם מהווייתו, וא"כ אין להשים מגמת האדם בתפילתו רק לאמירת הווייתו.

הו' שהוא מנבא את הנביאים החולכים בשליחותו שנאמר [שמות ג, י] לכה ואשלחך אל פרעה (הוא עיקר הו' נרמז במצות הסיפור למען תספר וכו') ואת אותותי אשר שמתי בם, היינו כביכול התלכשות רצונו באותיות להודיע לנביא שאז נתאמת הענין, דהנה פרעה כפר כאשר באו משה ואהרן והודיעו לו מציאות הבורא ב"ה שהוא למעלה מן כל המזלות, ולא נדע מהותו רק הווייתו ומציאותו, ע"כ באו אליו בשם הוי"ה, והנה פרעה הכחיש באמרו אם יש מציאות בורא כזה האין יצויר שיתגלה בקולו ורצונו כביכול אל האדם, ע"כ אמר מי הוי"ה אשר אשמע בקולו, רצ"ל האין אפשר לצייר מציאות הוי"ה ויהיה יכולת להאדם לשמוע בקולו ודיבורו, והנה נתפרסם הענין בהראות האותות כמ"ש משה מפיו ית', וז"ש ולמען תספר וכו' ואת אותותי אשר שמתי בם כפשוטו, שנתפרסם מציאות הנבואה ע"י האותות, וג"כ רמז כמ"ל האותות לשון אותיות הבן הענין).

הז' שנבואת משרע"ה למעלה מכל הנביאים שנאמר [שמות ז, א] ואהרן אחיך יהיה נביאך, (הוא עיקר הז' נרמז ג"כ במצות הסיפור ולמען תספר וכו' וידעתם כי אני הוי"ה, כאשר ידעת שגלות מצרים היא גלות הדעת ולא היה באפשרי להיות הגאולה רק על ידי מי שנשמתו מסוד הדעת הוא משרע"ה אשר ידע"ו ד', משא"כ שאר הנביאים, וז"ש וידעת"ם רצ"ל ענין היציאה כדי שתדעו שמקודם לכן היו גלות הדעת, וזה אי אפשר רק ע"י נבואת משה ע"ה שהוא למעלה מכל נביא מסוד הדעת, וז"ש בתורה (שמות ג יב) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידע"ו ד' וכו' והבן).

הח' שיש תורה מן השמים שנאמר [שמות ג, יב] בהוציאך את העם ממצרים תעבדון וכו' (הוא עיקר הח' ונרמז ג"כ במצות הסיפור ולמען תספר וכו' וידעתם כי אני הוי"ה, רצ"ל אחר היציאה הזאת תדעו כי אני הוי"ה כאשר אתגלה לכם בהר מתוך האש, וע"כ התחיל במאמרו ית"ש אנכי ד' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כמ"ש בחובת הלבבות [פתיחה לשער עבודת האלקים] דודאי כל מי שתגדל עליו חסדו ית' בייחוד מהשאר, יחוייב לעבודה מיוחדת, וכיון שחסדו גבר עלינו ביותר מכל העמים חייבנו

בעבודה מיוחדת הוא מצותיו ותורתו, ועוד יש להעמיק בענין רק כי יאריך הסיפור המשכיל יתבונן בעצמו).

והנה עיקר ה' שלא תהיה תורה מוחלפת ולא ימיר דתו לעולמים לא דיבר בו הרב הנ"ל, ואנחנו נדבר מזה ויתבאר בדברינו ביתר ביאור גם עיקר הח' הנ"ל, דהנה במצרים היה גלות הדעת לא ידעו את ד', כאשר נודע הדבר למכנים, והשי"ת הוציאם להודיע כי הוא אלקי עולם ד' ויצא הדעת מן הגלות, והנה השי"ת ב"ה אינו מושג מהותו, והנה הוציאנו להשיג רצונו והנה הוא ורצונו חג וגם רצונו אין סוף כי הוא וחכמתו ודעתו אחד כמ"ש הרמב"ם [הל' יסוה"ת פ"ב ה"ן], ואי אפשר להשיג רצונו כמו שאי אפשר להשיג מהותו כביכול, רק נתן לנו השי"ת תורתו אור מעט הלבוש, וזאת התורה ירדה מגבהי מרומים, וכל התורה כולה בעצם שמותיו של הקב"ה [וזה"ק ח"ב פ"ז ע"א], וכל השמות תלויים בשם המפורש הוי"ה ב"ה, א"כ כל התורה כולה נארגת ע"ש הוי"ה, תורת הוי"ה תמימה, דוק נא כל הדברים האלה בשל"ה בהקדמת תולדות אדם [מאמר בית חכמה], והנה בירידת התורה מעולם לעולם עד התלבשה בעוה"ז בסיפורים גשמיים הנה הוא הוא רצונו ית"ש אשר נתלבשה לטובותינו בסיפורים וענינים גשמיים אם יטעון ראובן כך ישמעון כך רצונו ית"ש הוא שהיה הפסק כך וכך, א"כ אנחנו משיגים רצונו ית"ש באמצעות התורה דוק כל זה בספר תניא [ליקוטי אמרים פ"ח] הוא שמו (שמ"ו בגי' רצון) כביכול שם הוי"ה ב"ה והוא הוי"ה תמימה הבן הדברים, וכיון שהוא כן תבין ותדע עיקר הח' שכתבנו תורה מן השמים נרמז בוידעת"ם כי אני הוי"ה והידיעה בהוי"ה הוא ע"י התורה בין והתבונן, והעיקר ה' שלא תהיה תורה מוחלפת דכיון שהתורה היא שמו ית' האיך יצויר שינוי ח"ו בשמו ורצונו (הבן הדברים כי תסמר שערות הראש להרחיב הדיבור בזה ואתה דע לך).

הי' שהוא יודע העתידות ומחשבות שבלבבות בני האדם ידיעה שלימה שנאמר [שמות ג, יט] ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים וכו' והוא העיקר הי' נרמז ג"כ במצות הסיפור למען תספר וכו' וידעתם כי אני הוי"ה, רצ"ל יתברר לכם הידיעה אצלי, וידעתם פועל יוצא, רצ"ל שתחייבו הידיעה אצל, והנה ענין הידיעה בפרטים ביאר הרמב"ם [יסוה"ת פ"ב ה"ן] הכל כיון שהכל נתהווה מהווייתו ית"ש ממילא הידיעה

לא תתחייב בו ריבוי ח"ו, רק בידיעתו א"ע כביכול יודע את הכל, הכן הדברים, וז"ש וידעתם תחייבו לי הידיעה כי אני הוי"ה המהוה כל, ובידיעת א"ע כביכול וכו' בין והתבונן ותמצא טוב טעם ודעת).

הי"א שהוא גומל ומעניש שנאמר [שמות יא, ז] למען תדע אשר יפלה וכו' (זהו עיקר הי"א נרמז ג"כ במצות הסיפור למען תספר וכו' ואת אותותי אשר שמתי בם דייקא עבור עונם, וידעתם כי אני הוי"ה. הנה עיקר השכר לאדם הוא בידיעת כבודו ית"ש הוא עיקר התענוג הנצחיי, הנה אמר שתספר אשר שמתי במצרים העונש ועליכם זרח אור ידיעת השם ב"ה וית"ש, הנה נתפרסם שכר ועונש).

הי"ב שהוא עתיד לגאול אותנו ע"י נביא כאשר גאל את אבותינו ע"י משרע"ה שנאמר [שמות ג, ה] ואזכור את בריתי היינו לעתיד מלבד הרמז אהיה אשר אהי"ה וכו' (זהו עיקר הי"ב ביאת המשיח במהרה בימינו נרמז ג"כ במצות הסיפור למען תספר וכו' את אשר התעללתי במצרים, ענין התעללת"י יתפרש מלשון נראה בעליל, ובלשון המקרא בעליל לארץ, היינו התגלות הנסתר, ורצ"ל שתספר איך שנגלית במצרים, היינו שהשכינה כביכול היתה עמנו בגלות, והנה בעת הגלות לא היו יודעין זה ובעת הגאולה נתגלה להם השי"ת בשכינת עוזו שהיתה עמם מעת היותם לשם, רק שהיה הדבר בהסתר, וכעת נתגלה וצורך הסיפור הזה לידע ולהודיע שכמו אז כן עתה שכינת עוזו עמנו למשכן, וכמו שלא יעזוב את שכינתו כביכול כן לא יעזבנו ולא יטשנו עד יגאלנו גאולת עולם ב"ב).

הי"ג שהוא ממית ומחיה, מהמטה שנהפך לנחש ומענין ידו של משה שנצטרעה ונתרפאת, ומצורע חשוב כמת [נדרים סד:]. (זהו עיקר הי"ג תחיית המתים שיהיה במהרה בימינו נרמז ג"כ במצות הסיפור למען תספר וכו' ואת אותותי אשר שמתי בם, כבר סידר בעל הגדה ובאותות זה המטה, כמו שנאמר ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האותות, ומהמטה נשמע תחיית המתים) הנה נרמז כל י"ג עיקרים במצות הסיפור.

ו) ומעתה נבין את אשר הרב בעל העיקרים [ספר העיקרים מאמר א פ"ד] חלק על הרמב"ם במנין העיקרים וכללם כולם תחת ג' עיקרים. (הגם שגם הוא מודה שכל הי"ג נצרכים לדת הישראל, אבל אעפ"כ לעיקרי יסוד הדת לא הניח רק ג' עיקרים)

והם מציאות השם תורה מן השמים שכר ועונש עי"ש בספרו [מאמר א' פי"ג] שהביא ראיות, אבל כאשר תתבונן במה שכתבנו איך כל הי"ג עיקרים נכללים ביציאת מצרים, הנה אנחנו מצווים מן התורה באמונת כל הי"ג כיון שנצטוונו בסיפור יציאת מצרים הבן הדברים, וגם נצטוונו בזכרון יציאת מצרים כל הימים ואתה תבין.

(ז) הנה עוד הביא הרב מהר"ם חאגיז בספרו כמה עניינים אשר נתאמתו ע"י יציאת מצרים ונכללם כולם לדעתי תחת יסודי הדת כאשר אבאר אי"ה.

שהרשות נתונה ביד כל אדם להיות צדיק כו' שנאמר [שמות ז, יג] ויחזק לב פרעה, (הנה זה נכלל בעיקר הי' עיקר הידיעה ואעפ"כ הבחירה חפשית, וכבר האריכו בזה רבותינו הלא בספרתם וגם נכלל בעיקר הי"א שכר ועונש דבאם היתה הידיעה מוכרחת איך יתכן שכר ועונש, אלא על כרחך שהרשות נתונה והבחירה חפשית. שהוא שומע צעקת דלים שנאמר [שמות ו, ה] וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל, וזה נכלל בעיקר הה' לו לבד ראוי להתפלל כי הוא שומע ומאזין עתירתן.

שלא יאמר האדם על המאורעות הבאות עליו מקרה הם וכו' כמו שעשה פרעה לבסוף אמר ד' הצדיק וכו'. (זה ג"כ נכלל בעיקר הי' הידיעה והשגחה ובעיקר הי"א שכר ועונש ובעיקר הה' לו לבד ראוי להתפלל וכו'.

שעושיין שליחותו כל הבריות ובכל עושה הש"י שליחותו וכו' והן מוסרין עצמם למיתה לקיים מצותו כמו שראינו ענין הצפרדעים וכו' וכל שכן האדם שחייב למסור וכו' (הנה הוא נכלל בהמדובר מקודם שאין דבר מקרה רק בכל עושה הש"י שליחותו, וענין מסירות נפש הנה הוא בכלל מצות התורה וכיון שיש תורה מן השמים הנה הוא עיקר הח' מחוייב האדם לעשות כתורה).

שאינו חפץ בהשחתת עולם ולא באבדת הרשע אלא רצונו שישוב ויחיה, ראייה מכמה התראות שעשה לפרעה (נכלל בעיקר הד' קדמות לכל והוא ברא הכל להיטיב דוקא והבן.

שיש מציאות לשדים ולמעשה כשפים שנאמר ויעשו כן החרטומים (נכלל בעיקר ו' מציאות הנבואה מן השמים ובעיקר ח' תורה מן השמים, הנה עיקר הו' נבואה, ובתורה מבואר הבחינה לנביא על כרחך שיש דבר מציאות בעולם שיעשה שלא כטבע חוץ לנבואה הבן).

שהוא שונא חמס וגזל שנאמר [שמות ג, טז] ואת העשוי לכם במצרים (זה מבואר בתורה וכיון שיש תורה מן השמים בו מבואר שהוא שונא החמס).

(ח) הנה עד כה הגיעו דברינו לבאר עפ"י דברי הרב אשר כל עיקרי הדת הן המה נכללים בסיפור יציאת מצרים, לזה נצטוונו במצוה הלזו בזמן היציאה שקבלנו עול מלכותו ועבודתו, ממילא רמז המצוה הזו לנו ולבנינו עד עולם בכל זמן ועידן שמחוייבים אנחנו להיותינו שלמים בעיקרי אמונת ד' אחד היינו עיקרים הי"ג מנין אח"ד, ולהודיע כבוד שמו לכל באי עולם לתקוע אמונת אמת בלבבינו לעבדו שכם אחד, ובהתבוננו במצוה הלזו יחשוב הימים אשר חלפו ועברו עליו בהסתפקות איזה אמונה ח"ו והתרשלו מלפרסם כל אלה וישוב אל ד' וכו' ויקבל עליו וכו', ובזה יקיים המצוה בכל עת ועידן בין והתבונן הדברים.

(ט) והנה כבר הודעתוך [לעיל מצוה ט' חלק המחשבה אות ד'] ענין יציאת מצרים ישנו בכל אדם ובכל זמן בעת יציאת איזה מדה ממדותיו מהקטנות דהיינו מדת יראתו ואהבתו, דהיינו שלא פעול פעולת מדותיו בקטנות כמו הקטן שאין שכלו שלם ומתיירא מהתרנגול ואוהב חתיכת זכוכית עד יושלם שכלו ואז לא יתפעל במדותיו הללו רק מהדבר המאויים והאהוב באמת, כן הוא הדבר השי"ת ברא בהאדם המדות הללו שלא יפעול בהם רק בגדלות השכל, דהיינו ביראתו לא יירא משום דבר רק מגדולת יוצרו, ובאהבתו לא יאהב כי אם רצונו ותורתו ומצותיו, וכן בכל המדות כנודע, והנה קודם שיוליד המדות הללו בנפשו הם עדיין בקטנות (ומשתמש במדותיו שלא במקומן קטן כדמיון הקטן שאוהב את הדבר שאינו מאוהב למשכיל ויתיירא מדבר שאינו מאויים למשכיל ויתפאר בחתיכת רגבי עפר שיש בידו וכיוצא בכל המדות עד יושלם הדעת דגדלות) דמיון גלות מצרים שהיה בקטנות הדעת כנודע, וכאשר יוציא איזה מדה ממדותיו מהקטנות נקרא יציאת מצרים, רמז לגדלות נתפשט

הנקודה לשיעור קומה שיתפעל במדה זו בכל איברי גופו.

הנה לרמז זה נצטוינו ביציאת מצרים הכללי לספר נפלאותיו בליל היציאה ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים וכו' (ובאם עיני שכל לך תתבונן אנו חב"ד שלנו, ובנינו חג"ת ובני בנינו נהי"מ בין והתבונן) כי היציאה היתה שלא כטבע, כן ביציאת מצרים הפרטי מחוייבים אנחנו להודות לד' על אשר הוא בעזרינו (עיין בהג"ה הסמוכה), להוציא מדותינו מסוד הקטנות כי אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, בין והתבונן, וסמכנו על המעיין המבין ברמיזה דברי חכמים וחדותם הפוך בה והפוך בה ותמצא מעדנים לנפשך.

(הג"ה אם טעמת בקצה המטה מנופת צוף עין החיים ויחיה לך פריו למאכל. הנה תבין שם אשר יציאת מצרים היה בחפזון שלא יכלו להתמהמה, והיה גדלות קודם קטנות, (פע"ח שער חג המצות פ"א) ולדעתי ז"ס הפסוק נשמות י, בן למען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללת"י במצרים מלשון עולל ויונק) ואת אותותי אשר שמתי בם, רצ"ל אשר המה המוחין, הנה במצרים התעללתי אותם היינו שהיו גלות מצרים בסוד הקטנות עדיין שלא הפריחו ישראל עדיין מצוות ומעש"ט, ולעשות האותות לצאת בני ישראל מן ההכרח הוא ע"י הגדלות. הנה היה גדלות קודם קטנות שלא כטבע וז"ש אשר התעללתי במצרים ואעפ"כ ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני הוי"ה המהוה כל יכול, ומאז כן עתה בליל היציאה הוא התעוררות הזה, וע"י מצות הסיפור מתעוררת בנו יציאת מהותינו אל הגדלות אפילו אם אין בנו מצות ומעשים טובים כל כך, וכן הוא תמיד בכל בן ישראל יציאת מצרים הפרטי חוץ החסידות הוא בתחילתו, ואח"כ נופל ממדריגתו עד כי יתנהל לאטו לרגל המלאכה מלאכת עבודתו עבודת הקודש ישמחו המשכילים בהתבוננם בעין השכל יאמרו אך טוב לישראל).

ברמזי האר"י ז"ל בספר הכוונות, גלות מצרים רמז לגלות הנשמה השכליית בתוך הגוף העכור, ויציאת מצרים רמז ליציאתה מן הגוף לחזות בנועם ד', הנה נתחייבנו בליל יציאת מצרים לספר בדברים ענין היציאה, והנה תראה ותתבונן

בצדיקים יום היציאה נקרא יומא דהילולא כמ"ש בזהר בהילולא דרבי שמעון, בין והתבונן אגרא דבי הילולא מילי (ברכות ו:).

יא) טעם המצוה עפ"י סוד פסח פ"ה ס"ח שמחוייב להסיח בפה רמז למקיפין היוצאים מן הפה (עיין בטעמי המצות להאריז"ל [פרשת בא] הנה תתבונן ידידי או המקיף הוא שמירה והיקף לבל ישלטו זרים, והנה נודע כי כל המצות כולם אשר הם בחיוב על האדם הנה כל הדברים הנאמר בהן לעיכובא, הנה מזה עיקר חיות הנשמה פנימיות האדם, ודקדוקי המצות מצד החסידות מהם יאיר אור המקיף אשר אין לו גבול וכלי שתגבילהו, כן אין גבול לדקדוקי המצות בהכשר ויתרון זה מחמיר בחומר אחת וזה מחמיר ביותר כידוע למשכיל והנה בעת היציאה ממצרים וקבלת מלכותו יתברך נתחייבנו לספר ולהוציא ההבל מפינו בטובות השי"ת אשר ההבל היוצא מתוך פנימיותינו יאיר עלינו לאור מקיף, ובוה נזכור לעשות מעשה המצות על דבר כבוד שמו שיאיר אור השי"ת למקיף עלינו ג"כ ויהי נועם ד' עלינו, ונמצא יש רמז בזאת המצוה גם למילי דחסידי שבכל המצות, אשר הוא חובה לנפש לדקדק בה בכל יכולתה, והמתבונן בזה ידקדק בנפשו בכל ענייני מצותיו וישוב אל ד' על העבר ויקבל על עצמו וכו' כנ"ל.

(הג"ה, וזה אשר פירשנו בפסוק [שמות יב, לד] וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארתם צרורות בשמלתם על שכמם, דקשה התחיל ביחיד וישא את בצקו ומסיים ברבים משארתם, בשמלתם, שכמם, וגם היה לו לומר ומשארתם כיון דהוא ענין אחר [כפירש"י עיי"ש], ולדעתי הוא כך וישא העם את בצקו טרם יחמץ היינו הדבר שהוא לעיכובא שכבר נצטוו שלא לאכול חמץ, והנה אמר בלשון יחיד שבזה שהוא לעיכובא כל ישראל שוין ודרך אחד להם שזה אסור, היינו עיסה ששהתה כשיעור חימוץ, אבל יש ויש כמה וכמה מחמירים בדקדוקים שונים זה חומרתו כך וזה כך, ולכל אחד דרכו והילוכו בקודש בחומרות אחרות דרכים רבים להם, וזה נקרא משארתם היינו שיורי וחומרי המצוה אשר אין לה גבול, ומזה עשה להם לבושי אור המקיף כשמלה המקפת את השכם כל אחד לפי חומרתו בקדש, וז"ש משארתם (היינו שיורי מצותם). ואמר לשון בים כי לא ראי זה כראי זה, הצד השוה שבהם שדרכם להיטיב) צרורת בשמלתם על שכמם (היינו אותו מקיפים כשלמה והבן).

(דרך פיקודיך)

ה. מצות שחיטת הפסח

לשחוט ביום ארבעה עשר בניסן בין הערבים שה תמים זכר בן שנה, או גדי בבית הבחירה, וזה נקרא קרבן הפסח, שנאמר (שמות יב, ו) ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים. וענין המצוה הוא, שמתקבצים אנשים מישראל לחבורות ולוקחין מן השוק או מביתם גדי אחד או שה תמים זכר בן שנה, ושוחטין אותו בעזרת בית המקדש ביום י"ד בניסן בין הערבים, ואחר כך לערב אוכלין אותו בין כולם אחר מאכלם, שמצותו לאכלו על השובע. (פסחים ע, א). משרשי מצוה זו, כדי שיזכרו היהודים לעולם הנסם הגדולים שעשה להם השם יתברך ביציאת מצרים.

דיני המצוה, כגון זמן שחיטתו ביום אימת, (שם נח, א) ושהוא נשחט בשלש כתות בעזרה (שם סד, א) וכי דוחין שבת עליו, (שם סה, ב) ודיני מנויו, וקריאת ההלל עליו, ותקיעת חצוצרות, ויתר פרטיו מבוארים במסכת פסחים. (ע"י רמב"ם הלכות קרבן פסח א, יב).

ונוהגת בזכרים ובנקבות בזמן הבית. והעובר עליה במזיד ולא עשה פסח, חייב כרת. בשוגג אינו מביא קרבן, לפי שזה הוא אחד משלשה חטאים שבזדון כרת ואין בשגגתן חטאת, והן זה, מגדף ומבטל מילה.

(חינוך)

ו. מצות אכילת בשר הפסח.

לאכל בשר הפסח בליל חמשה עשר בניסן על פי התנאים שבכתוב, שנאמר (שמות יב, ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה. משרשי מצוה זו, מה שכתבנו בשחיטתו (מצוה ה) כדי לזכור הנסים הגדולים שעשה לנו האל שהוציאנו מעבדות.

דיני המצוה, כמה חייב כל אחד לאכול ממנו לכל הפחות, (פסחים סט, א) והנמנין עליו איך יתנהגו עד שיאכלוהו, שלא לצאת מן החבורה (שם סו, א במשנה) ושלא ישנו (שם קכ, א) ויתר פרטיו, מבוארים בפסחים (הלכות קרבן פסח פרק א).

ונוהגת בזכרים ובנקבות, והעובר עליה בטל עשה. וכלל גדול בכל התורה לכל שאומר שיבטל מצות עשה שכופין אותו בית דין, אם יש כח בידם, עד שיקימנה. (כתובות פו, א. חולין קלב, ב).

(חינוך)

ח. שלא להותיר מבשר הפסח.

שלא להותיר כלום מבשר הפסח למחרתו, שהוא יום חמשה עשר בניסן, שנאמר (שמות י ב, י) ולא תותירו ממנו עד בוקר.

משרשי מצוה זו, מה שכתוב בשחיטתו לזכור ניסי מצרים. וזה שנצטוינו שלא להותיר ממנו, הענין הוא כדרך מלכים ושרים, שאינם צריכין להותיר מתבשילין מיום אל יום, ועל כן אמר, שאם יוותר ממנו, שישרף כדבר שאין חפץ בו, כדרך מלכי אדמה. וכל זה לזכור ולקבוע בלב, שבאותו זמן גאלנו השם יתברך ונעשינו בני חורין וזכינו למלכות ולגדולה.

דין המצוה בפסחים (הלכות קרבן פסח פרק ט').

ונוהגת בזכרים ובנקבות בזמן הבית. והעובר עליה והותיר, עבר על לאו. ואין לוקחין על לאו זה לפי שהוא נתק לעשה (רמב"ם שם י, יא), שנאמר (שם) והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו. והלכה היא לאו שנתק לעשה אין לוקין עליו.

(חינוך)

ט. מצות השבתת החמץ.

להסיר כל לחם חמץ משכונתינו ביום ארבעה עשר בניסן, שנאמר (שמות יב, לו) אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתכם. ופרושו "הראשון", קודם לפסח.

משרשי מצוה זו, כדי שזכור הנסים במצרים, כמו שכתוב בקרבן פסח.

דיני המצוה, כגון שעת ביעורו מן היום מתי, ומה היא השבתתו, (פסחים כא, א) ובאי זה מקום צריך לחפשו, (שם ה, א) ובאי זה מקום אינו צריך, ומאימתי מוטלת המצוה עליו אם יוצא לדרך, (שם ו, א) ואם חל ארבעה עשר בניסן בשבת איך יהיה דינו, (שם מט, א) והבטול בפה (שם ו, ב) שצריך לעשות נוסף על הבעור, ויתר פרטיה, מבוארים בפסח ראשון (או"ח מס' תל"א עד ת"מ).

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. ועובר עליה ולא השביתו, בטל עשה דתשביתו. ואם יש חמץ במשכנותיו עובר גם כן על לא תעשה, שנאמר: שאור לא ימצא בבתיכם. אבל אין לוקין על לאו זה, אם לא עשה בו מעשה, שהלכה היא, לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו.

(חינוך)

י. מצות אכילת מצה.

לאכול לחם מצה בליל חמשה עשר בניסן העשוי ממין דגן, (פסחים לה, א) שנאמר (שמות יב, ח) בערב תאכלו מצות. ופרושו ליל חמשה עשר בניסן בין בזמן שיהיה שם פסח, או בזמן שלא יהיה שם.

משרשי מצוה זו, מה שכתוב בקרבן הפסח.

דיני המצוה, כגון שמור הצריך למצות, (שם מ, א) וענין לישתן, (שם מב, א) ובאיזה מים נלושות, ושעור אכילתן לכל הפחות, ויתר פרטיה, מבוארים בפסח ראשון (אורח חיים תנ"ג עד תס"ו).

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר עליה בטל עשה. וכבר אמרנו, שבית דין כופין על בטול עשה.

טז. שלא לשבור עצם מן הפסח

שלא לשבור עצם מכל עצמות הפסח, שנאמר (שמות יב, מו) ועצם לא תשברו בו.

משרשי המצוה. לזכור נסי מצרים כמו שכתבנו באחרות. וגם זה גזע מן השורש הנזכר, שאין כבוד לבני מלכים ויועצי ארץ לגרור העצמות ולשברם ככלבים, לא יאות לעשות ככה, כי אם לעניי העם הרעבים. ועל כן בתחלת בואנו להיות סגולת כל העמים ממלכת כהנים וגוי קדוש (שם יט, ו), ובכל שנה ושנה באותו הזמן, ראוי לנו לעשות מעשים המראים בנו המעלה הגדולה שעלינו בה באותה שעה. ומתוך המעשה והדמיון שאנחנו עושין, נקבע בנפשותינו הדברים לעולם. ואל תחשוב בני לתפוש על דברי ולומר ולמה יצוה אותנו השם יתברך לעשות כל אלה לזכרון אותו הנס, והלא בזכרון אחד יעלה הדבר במחשבתנו ולא ישכח מפי זרענו? דע, כי לא מחכמה תתפשני על זה, ומחשבת הנוער ישיאך לדבר כן. ועתה בני, אם בינה שמחה זאת, וחטה אונך ושמע (משלי כב, יז), אלמדך להועיל בתורה ובמצות. דע, כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע, ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצות, ואפלו שלא לשם

שמים, מיד ינמח אל הטוב, ומתוך שלא לשמה בא לשמה, ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות. ואפילו אם יהיה אדם צדיק גמור ולבבו ישר ותמים, חפץ בתורה ובמצות, אם יעסוק תמיד בדברים של דופי, כאלו תאמר דרך משל שהכריחו המלך ומנהו באומנות רעה, באמת אם כל עסקו תמיד כל היום באותו אומנות, ישוב לזמן מן הזמנים מצדקת לבו להיות רשע גמור, כי ידוע הדבר ואמת שכל האדם נפעל כפי פעולותיו, כמו שאמרנו. ועל כן אמרו חכמים ז"ל (מכות כג, ב) רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות, כדי להתפייס בהן כל מחשבותינו ולהיות בהן כל עסקינו להטיב לנו באחריתנו. כי מתוך הפעולות הטובות אנחנו נפעלים להיות טובים וזוכים לחיי עד. ורמזו ז"ל על זה (מנחות מג, ב), באמרם כל מי שיש לו מזוזה בפתחו וציצית בבגדו ותפילין בראשו, מובטח לו שלא יחטא, לפי שאלו מצות תמידיות, ונפעל בהן תמיד.

לכן אתה ראה גם ראה, מה מלאכתך ועסקך, כי אחריהם תמשך ואתה לא תמשכם. ואל יבטיחך יצרך לומר, אחרי היות לבי שלם ותמים באמונת אלהים, מה הפסד יש כי אתענגג לפעמים בתענוגי אנשים, בשוקים וברחובות, להתלוצץ עם הלצים, ולדבר צחות, וכיוצא באלו הדברים שאיין מביאין עליהן אשמות וחטאות, הלא גם לי לבב כמו הם, קטני עבה ממתניהם, ומדוע ימשכוני הם אחריהם? אל בני, השמר מפניהם, פן תלכד ברשתם. רבים שתו מתוך כך כוסות תרעלתם, ואתה את נפשך תציל. ואחר דעתך זה, אל יקשה עליך מעתה רבוי המצות בענין זכירת נסי מצרים, שהם עמוד גדול בתורתנו, כי ברבות עסקינו בהם, נתפעל אל הדבר, כמו שאמרנו.

דיני המצוה. כגון שובר עצם ממנו אפלו אחר זמן אכילתו, ודין אם יש כזית בשר עליו מה דינו, ודין הסחוסים וגדים הרכים שסופם להתקשות, ויתר פרטיה, מבוארים בפסחים (פד, א).

ונוהגת בזכרים ובנקבות בזמן הבית. והעובר עליה ושובר עצם בפסח טהור, לוקה.

(חינוך)

יט. שלא לאכל חמץ בפסח.

שלא לאכול חמץ בפסח, שנאמר (שמות לג, ג) ולא יאכל חמץ משרשי מצוה זו. מה שכתבנו בשאר מצות הפסח.

דיני המצוה. כגון מה הן הדברים שנאסר בהן משום חמץ, והן חמשה מיני דגן, ודין הלש במי פרות, ודין לתיתה, ותבשיל שנמצא בו חמץ, בחמין או בצונן. ויתר פרטיה מבוארים בפסחים (לה, א ב) (או"ח מסי' תמ"ו עד תס"ח). ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות. ועובר עליה ואוכל בזית חמץ בפסח במזיד, חיב כרת. בשוגג חיב חטאת קבועה.

(חינוך)

כא. מצות ספור יציאת מצרים

לספר בענין יציאת מצרים בליל ט"ו בניסן, כל אחד כפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח לשם יתברך על כל הנסים שעשה לנו שם. שנאמר (שמות יג, ח) והגדת לבנך. וכבר פרשו חכמים, (מכילתא בא שם) דמצות הגדה זו הוא בליל ט"ו בניסן בשעת אכילת מצה, ומה שאמר הכתוב לבנך, לאו דוקא בנו, (פסחים קטז, א) אלא אפלו עם כל בריה.

וענין המצוה, שיזכור הנסים והענינים שארעו לאבותינו ביציאת מצרים, ואיך לקח האל יתברך נקמתנו מהם, ואפלו בינו לבין עצמו, אם אין שם אחרים, חייב להוציא הדברים מפיו, כדי שיתעורר לבו בדבר, כי בדבור יתעורר הלב (עי' סהמ"צ להרמב"ם מ"ע קנז).

משרשי מצוה זו. מה שכתוב בקרבן הפסח. ואין מן התמה אם באו לנו מצות רבות על זה, מצות עשה ומצות לא תעשה, כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו. ועל כן אנו אומרים לעולם בברכותנו ובתפלותנו זכר ליציאת מצרים, לפי שהוא לנו אות ומופת גמור בחדוש העולם, וכי יש אלוה קדמות חפץ ויכול, פועל כל הנמצאות הוא ובידו לשנותם, כפי שיחפוץ בכל זמן מן הזמנים, כמו שעשה במצרים, ששנה טבעי העולם בשבילנו, ועשה לנו אותות מחודשים גדולים ועצומים, הלא זה משתק כל כופר בחידוש העולם ומקיים האמונה בידיעת השם יתברך, וכי השגחתו ויכלתו בכללים ובפרטים כולם.

דיני המצוה. כגון הסדר שחיבין ישראל לעשות בלילה הה בענין סעודתן, והכוסות של יין שחיבין לשתות, ושיעורן, ומזיגתן, וסדורן. והנני כותב לך בני הסדר בקצרה, כאשר שמעתיו מפי חכמי הדור בדיוק. בתחלה מביאין מים ונוטלין יד אחת בשביל כוס של קדוש שצריכין לטול. והכי איתא בברכות בפרק כיצד מברכין, (מג, א) שבכוס מספיק נטילת יד אחת, ואין מברכין על נטילה זו. ואם רצה לטול שתי ידיו לכוס נוטל בלא ברכה. ואחר כך מברך על היין ומקדש ואינו מברך על היין לאחריו. ואחר כך נוטל שתי ידיו ומברך על נטילת ידים, ומטבל בירק (הירק. בדפוס וילנא) ומברך עליו בורא פרי האדמה לפניו, ולאחריו אינו מברך בורא נפשות וכו', לפי שימתין עד שיאכל המרור ואז יברך בורא נפשות על המרור ועל הירק. ואין כל מה שעשה בנתיים הפסקה, כמו שנפרש. ואחר שאכלו מן הירק בחרוסת, מוזגין כוס שני, וקוראין ההגדה עם שני פרקים מן ההלל, ונוטלין היד אחת ומברך אשר גאלנו וכו' על כוס השני, ושותין אותו, ואין מברכין עליו פרי הגפן, ולא לאחריו על הגפן. ואחר ששתו כוס שני, נוטלין לידים ומברכין על נטילת ידים, ונוטלין חצי מצה ומניחין אותה על השלמה ומברכין על החצי המוציא ולאכול מצה. ונוטלין חזרת ומברכין לאכול מרור, ואוכלין ממנו בטבול בחרוסת, ואין מברכין עליה בורא פרי האדמה, לפי שנפטר בברכה שברכו בירק תחילה, דהכי מוכח בגמרא, (פסחים קג, ב) דלא הוי הפסקה לעולם, שנצטרך לחזור ולברך, אלא אם כן יש בדבר שני ענינים, שיעקור האדם דעתו מן הענין, כגון דאמריי הב לן ונברך, וכיוצא בזה. וכן שלא יהא באפשר לעשות שני הדברים ביחד, כגון מה שאמרו ז"ל (חולין פז, א ורש"י שם) משתי וברוכי בהדי הדדי לא אפשר. ואחר שאוכלין מן המרור בטבול, כורכין ממנו על גבי מצה ואוכלין. ואחר כך אוכלין סעודתן. ואחר כך אוכל כל אחד ואחד מעט מצה, זכר לפסח שהיה נאכל על השובע, ואין אוכלין עוד כל הלילה, שלא לסלק טעם המצה מן הפה. דכתיב (תהלים קיט, קג) מדבש לפי, אבל מים ודאי שותין שאין המים מפגין הטעם. וכן שותין גם כן תרי כסי דמצוה, כי לא נדחה מצוה מטעם זה. ואחר כך נוטלין לידים ואין מברכין על נטילת ידים. ומוזגין כוס שלישי, ומברך עליו ברכת המזון ובורא פרי הגפן, אבל לא לאחריו על הגפן (עי' בעל המאור סוף ערבי פסחים). ואחר כך מוזגין כוס רביעי וגומדין עליו את ההלל, ואין מברכין עליו בורא פרי הגפן,

אבל אחריו מברכין על הגפן, והוא שלא יהא דעתו לשתות עוד כוס חמישי. נמצא לפי זה, שאין מברכין בורא פרי הגפן, אלא תרי זמני, על כוס של הקדוש, ועל כוס הברכה. ועל הגפן, פעם אחת אחר כל הכוסות. וארבע כוסות ומצה דמצוה, צריכין הסבה. ויתר הפרטים מבוארים בסוף פסחים (א"ח מסי' תס"ט עד תפ"ב). ונוהגת בזכרים ונקבות (פסחים לו, א. קטו, ב) בכל מקום ובכל זמן. והעובר עליה, במל עשה.

(חינוך)

עבודה, גמ"ח, תורה בחג הפסח

ויעשו את הפסח במועדו, כמו שעשה אברהם אבינו עליו השלום עוגות בפסח, והוא על דרך הרמז בנוטריקון שלו [ענ"ת]: עבודה, גמילות חסדים, תורה. כן יעשו גם הם אלו שלשה דברים בפסח, שמלת עוגות רומזת עליהם.

עבודה, היא עבודת השי"ת, שיזכור מעין המאורע, כי זכרון חסדו של הקדוש ברוך הוא הוא שעשה עם אבותינו ועמנו היא עבודה שלימה, שאנו זוכרים חסדיו ומשבחים לפניו בקול ובנעימה ולשיר לפניו בשיר ומזמורים למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו, הוציאנו מעבדות לחירות ומיגון לשמחה וכו', ולא נהיה כפויי טובה, כי בזכרנו חסדו ונפלאותיו נעבוד אותו יותר בזריזות, ונעשה המצות שקבע בנו שהם לזכרון יותר בזריזות ובדקדוק. וכבר נזכר לעיל בסמוך שהעבודה השלימה הוא עבודת הנפש עם עבודת הגוף. עבודת הגוף להתענג במאכל ובמשתה כמו שנאמר בתורה במצות המועדים (דברים כז, ז): וזבחת שלמים ואכלת שם. ועבודת הנפש להודות ולהלל ולזכור ניסיו, ואז תהיה העבודה שלימה, עד כאן לשונו.

גמילות חסדים, הוא שצריך לגמול חסד בימים טובים יותר מבשאר הימים, דהיינו משלוח מנות, וכן אמר עזרא שלחו מנות לאין נכון לו וכו'.

תורה, כי צריך שילמוד תורה ביום טוב כדלעיל בסמוך, שהיום טוב מסוגל בזה יותר משאר הימים, כדתניא בשלהי מסכת מגילה (לב, א) וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלים ודורשים בענייניו של יום הלכות פסח בפסח וכו'.

זהו 'עגת' שעשה אברהם אבינו ע"ה ביום טוב של פסח, והוא הדין בכל המועדות.

(של"ה הקדוש – מסכת סוכה, פרק נר מצוה, מד)

ימי המועדים הם ימי דין

ויזכור כי ימי המועדים הם ימי דין, כאמרם זכרונם לברכה במשנה פרק קמא דראש השנה (טז, א): בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, ובחג נידונין על המים, עד כאן לשון המשנה. הרי שכל המועדות ימי דין וכו'.

ואם שהוא מבואר שהימים טובים הם יומי דדינא, אין ראוי שיתעצל אדם בהם מלבקש על נפשו בתפלה ובתחנונים כפי משפט היום, כמו שאין ראוי להתעצל בימים נוראים.

ואמרינן בירושלמי, האי בר נש דדמך בריש שתא ודיינין יתיה וכו', ולא דוקא שישן, אלא כל שהוא יושב בטל אף על פי שהוא ער, ישן קרי ליה, הואיל ואינו עושה מעשה טוב ביום דין, והוא הדין לשאר הימים טובים שהם כולי יומי דדינא כמבואר לעיל, ואין טוב לאדם כי אם לאכול ולשתות ויראה את נפשו בטוב, ואין טוב אלא תורה, כי לה משפט הבכורה. וכפליים לתושיה בענין הלימוד והתלמודות ביום טוב יותר משאר הימים, לפי שהם ימי מקראי קודש וימי מנוחה פנויים מכל מלאכה, אשר זה סיבה גדולה וחזקה ללמוד בכוונה שלימה יותר מימי עמשה.

(של"ה הקדוש – מסכת סוכה, פרק נר מצוה, לד-לו)

חק לניסן

י"א ניסן

סדר קריאת קרבנות הנשיאים

י"א ניסן

קריאת סדר קרבנות הנשיאים

קרבן פגעיאל בן עכרן

יום רביעי בשבת היה ואחד עשר לחודש ניסן היה. ושכט אשר הקריב קרבנו על שם הבחירה שבחר הקב"ה בישראל מכל האומות, כמו שנאמר ובך בחר ה' אלקיך להיות לו לעם סגולה וגו' (דברים יד, ב), ועליהם נאמר אשרי תבחר ותקרב וגו' (תהלים סה, ה), והקריב קודם על סדר האומות ואחר כך על סדר ישראל. ורמזו בכל פרט מהקרבן לענין אחר בענין הבחירה שבחר הקב"ה בישראל (מדרש רבה).

ביום עשיתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעיאל בן-עכרן: קרבנו
קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים
שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת
עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו
לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה
עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן פגעיאל בן-עכרן:

ואחר אמירת פרשת הנשיאים יאמר:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין
קדישין דמתחדשין בצפריים ומצפצפין בשבחין ומצללין על עמא קדישא ישראל. רבונן
של עולם, תכנים ותעיל תנך ציפרא קדישא לאתר קדישא דאתמר עליהו עין לא ראתה
אלהים זולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משכט (אשר)
שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום, אזי יאירו נא עלי כל ניצוצין קדישין וכל האורות
הקדושות הכלולות בקדשת זה השכט, ואהיה מלבש בקדשת זה השכט להבין ולהשפיל
בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם:

תקיט

אגרת הרמב"ן

האגרת הזאת שלח הרמב"ן ז"ל מעירו לקטלוניא לבנו על הענוה וצוה בו שיקראנה פעם אחת בשבוע וילמדו גם אחרים עמו ויהיה רגיל בה בעל פה כדי לחנכם בילדותם ביראת שמים. ובישר לו שביום שיקרא אגרת זו שיענוהו מן השמים כל מה שישאל. וכל מי שירגיל לאומרה בודאי יהא ניצול מכל צרה ומוכטח לו שהוא בן עולם הבא:

(מספר מעולפת ספירים)

שִׁמְעֵ בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ, וְאַל תִּפְּשׂ תּוֹרַת אִמְךָ. תִּתְּנֶנָּה תָּמִיד לְדַבֵּר כָּל דְּבָרֶיךָ בְּנִחָת לְכָל אָדָם וּבְכָל עֵת, וּבִזְהָר תִּנְצֹל מִן הַפֶּעַם, שֶׁהִיא מִדָּה רָעָה לְהַחֲטִיא בְּנֵי אָדָם. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, כָּל הַפֶּעַם כָּל מִינֵי גִיּוֹנוֹת שׁוֹלְטִין בּוֹ שְׁנֵאֲמַר וְהִסֵּר פֶּעַם מִלִּפְּךָ, וְהִעֲבִיר רָעָה מִבְּשָׂרְךָ, וְאִין רָעָה אֵלָּא גִיּוֹנוֹת, שְׁנֵאֲמַר וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה. וְכֹאֲשֶׁר תִּנְצֹל מִן הַפֶּעַם תִּעֲלֶה עַל לִבְךָ מִדַּת הָעֲנוּהָ שֶׁהִיא מִדָּה טוֹבָה מִכָּל הַמִּדּוֹת טוֹבוֹת, שְׁנֵאֲמַר עֲקֵב עֲנוּהָ יִרְאֵת ה'. וּבְעֵבֹר הָעֲנוּהָ תִּעֲלֶה עַל לִבְךָ מִדַּת הִירְאָה, כִּי תִתֵּן אֶל לִבְךָ תָּמִיד, מֵאִין בָּאתָ, וּלְאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ, וְשִׂאתָה רַמָּה וְתוֹלְעָה בְּחַיִּיךָ, וְאֵף כִּי בְּמוֹתְךָ, וּלְפָנֶי מִי אַתָּה עֲתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן, לְפָנֶי מֶלֶךְ הַכְּבוֹד, שְׁנֵאֲמַר הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךָ, אֵף כִּי לְבוֹת בְּנֵי אָדָם, וְנֵאֲמַר הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא נָאֵם ה'. וְכֹאֲשֶׁר תִּחְשַׁב אֵת כָּל אֱלֹהִים, תִּירָא מִבּוֹרְאֶךָ וְתִשְׁמַר מִן הַחֲטָא, וּבְמִדּוֹת הָאֱלֹהִים תִּהְיֶה שֹׁמֵחַ בְּחִלְקֶךָ. וְכֹאֲשֶׁר תִּתְּנֶנָּה בְּמִדַּת הָעֲנוּהָ לְהַתְּבוֹשֵׁשׁ מִכָּל אָדָם וּלְהַתְּפַחַד מִמֶּנּוּ וּמִן הַחֲטָא, אֲזִי תִשָּׁרָה עֲלֶיךָ רוּחַ הַשְׁכִּינָה, וְזִיו כְּבוֹדָהּ, וְחַיֵּי עוֹלָם תִּבָּא. וְעַתָּה בְּנֵי דַע וִירְאָה, כִּי הַמִּתְּנָאָה בְּלָבוֹ עַל הַפְּרִיזוֹת, מוֹרֵד הוּא בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם, כִּי מִתְּפָאֵר הוּא בְּלָבוֹשׁ מַלְכוּת שָׁמַיִם, שְׁנֵאֲמַר ה' מֶלֶךְ גִּאוֹת לְבִשׁ וְגו'. וּבְמָה

חק לניסן

י"א ניסן

אגדת הדמב"ן

יתגאה לב האדם, אם בעושה, ה' מוריש ומעשיר. ואם בכבוד, הלא לאלהים הוא, שנאמר והעושה והכבוד מלפניו, ואיך מתפאר בכבוד קונו. ואם מתפאר בחכמה, מסיר שפה לנאמנים, וטעם זקנים יקח. נמצא הכל שוה לפני המקום, כי באפו משפיל גאים, וברצונו מגביה שפלים, לכן השפיל עצמו וינשאך המקום. על פן אפרש לך איך תתנהג במדת הענוה ללכת בה תמיד, כל דבריך יהיו בנחת, וראשך כפוף, ועיניך יביטו למטה לארץ, ולבך למעלה, ואל תביט בפני אדם בדברך עמו, וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, ואם חכם או עשיר הוא, עליך לכבדו. ואם רש הוא, ואתה עשיר או חכם ממנו, חשב בלבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא הוא שונג ואתה מזיד. בכל דבריך ומעשיך ומחשבותיך ובכל עת, חשב בלבך פאלו אתה עומד לפני הקב"ה, ושכינתו עליך, כי כבודו מלא העולם, ודבריך יהיו באימה וביראה בעבד לפני רבו, ותתביש מכל אדם, ואם יקראך איש אל תענהו בקול רם, רק בנחת פעומד לפני רבו. והיו זהיר לקרות בתורה תמיד אשר תוכל לקימה, וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקימו, ותפשפש במעשיך בפקר ובערב, ובוה יהיו כל ימיו בתשובה. והסר כל דברי העולם מלבך בעת התפלה, והכן לבך לפני המקום ב"ה, וטהר רעיוניך, וחשב הדבור קדם שתוציאנו מפיך, וכן תעשה כל ימי חיי הבלך בכל דבר ודבר ולא תחטא. ובוה יהיו דבריך ומעשיך ומחשבותיך ישרים, ותפלתך תהיה זכה וברה ונקיה ומכוננת ומקבלת לפני המקום ב"ה, שנאמר תכין לבם תקשיב אזנך. תקרא האגרת הזאת פעם אחת בשבוע ולא תפחת, לקימה וללכת בה תמיד אחר השם יתברך, למען תצליח בכל דרכיך ותזכה לעולם הבא הצפון לצדיקים. ובכל יום שתקראנה יענוך מן השמים באשר יעלה על לבך לשאל עד עולם אמן סלה:

תקבא

תפילת השל"ה

אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַד שְׁלֹא בָּרַאתָ הָעוֹלָם, וְאַתָּה הוּא אֱלֹהֵינוּ מִשְׁבָּרַאתָ הָעוֹלָם, וּמֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל, וּבָרַאתָ עוֹלָמְךָ בְּגִין לְהַשְׁתַּמּוֹדָעָא אֱלֹהוּתְךָ בְּאַמְצָעוֹת תּוֹרָתְךָ הַקְדוֹשָׁה כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָם לְבִרְכָּה, "בְּרֵאשִׁית", בְּשִׁבְלֵי תוֹרָה וּבְשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי הֵם עִמָּךְ וְנִחַלְתָּךְ אֲשֶׁר בְּחֶרֶת בָּהֶם מִכָּל הָאֲמוֹת, וְנָתַתָּ לָהֶם תּוֹרָתְךָ הַקְדוֹשָׁה, וְקִרְבָתָם לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל.

וְעַל קִיּוֹם הָעוֹלָם וְעַל קִיּוֹם הַתּוֹרָה בָּא לָנוּ מִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שְׁנֵי צוּרִים, כְּתִיבָתָ בְּתוֹרָתְךָ "פְּרוּ וּרְבוּ", וּפְתִיבָתָ בְּתוֹרָתְךָ "וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם", וְהַפְּנֵנָה בְּשִׁתִּיחַן אַחַת, כִּי לֹא לְתַהוּ בָּרַאתָ כִּי אִם לְשִׁבְתָּ, וְלִכְבוֹדְךָ בָּרַאתָ יִצְרָתָ אֶף עֲשִׂיתָ, כִּדִּי שְׁנֵהִיָּה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵנוּ וְצִאֲצֵאֵי כָּל עַמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל יוֹדְעֵי שִׁמְךָ וְלוֹמְדֵי תּוֹרָתְךָ.

וּבִכֵּן אָבוֹא אֵלֶיךָ יְהוָה מִלֶּךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים, וְאֶפִּיל תַּחֲנִנְתִּי, וְעֵינֵי לֶךְ תְּלוּיּוֹת עַד שֶׁתַּחֲנִנֵנִי וְתִשְׁמַע תְּפִלָּתִי לְהַזְמִין לִי בָּנִים וּבָנוֹת, וְגַם הֵם יִפְּרוּ וְיִרְבּוּ הֵם וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת לְתִכְלִית שְׁהֵם וְאֲנִי כְּלָנוּ יַעֲסֻקוּ בְּתוֹרָתְךָ הַקְדוֹשָׁה לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד לְשֹׁמֵר וּלְעֹשֵׂה וּלְקִיָּים אֶת כָּל דְּבָרֵי תּוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה, וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ וְדַבֵּק לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת שִׁמְךָ.

אָבִינוּ אָב הַרְחֵמֵן, תֵּן לְכָלֵנוּ חַיִּים אָרְכִּים וּבְרוּכִים, מִי כְּמוֹךָ אָב הַרְחֵמִים זֹכֵר יִצּוּרֵי לַחַיִּים בְּרַחֲמִים, זְכֵרְנוּ לַחַיִּים נְצִחִים, כְּמוֹ שֶׁהַתְּפִלָּה

חק לניסון

תפלת השל"ה הק'

י"א ניסון

אברֶהם אֲבִינוּ "לוֹ יְחִיָּה לְפָנֶיךָ", וּפְרָשׁוֹ רַבּוּתֵינוּ זְכוֹרָנָם לְבִרְכָּה, "בִּירְאָתְךָ".
כִּי עַל כֵּן, בָּאתִי לְבַקֵּשׁ וּלְחַנֵּן מִלְּפָנֶיךָ שְׂיִהְיֶה זִרְעִי וְזֶרַע זִרְעִי עַד עוֹלָם זֶרַע
בְּשֵׁר, וְאַל יִמָּצֵא בִּי וּבְזִרְעִי וּבְזֶרַע זִרְעִי עַד עוֹלָם שׁוֹם פָּסוּל וְשִׁמְזָן, אֶךְ
שְׁלוֹם וְאַמֶּת וְטוֹב וַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וּבְעֵינֵי אָדָם, וַיְהִי בַּעֲלֵי תוֹרָה, מְאִירֵי
מִקְרָא, מְאִירֵי מִשְׁנָה, מְאִירֵי תַלְמוּד, מְאִירֵי רִזָּא, מְאִירֵי מִצְוָה, מְאִירֵי גוֹמְלֵי
חֲסָדִים, מְאִירֵי מִדּוֹת תְּרוּמִיּוֹת, וַיַּעֲבֹדוךָ בְּאַהֲבָה וּבִירְאָה פְּנִימִית, לֹא יִרְאֶה
חֲצוֹנִית, וְתֵן לְכָל גּוֹיָה וְגוֹיָה מֵהֶם דֵּי מַחֲסוּרָה בְּכָבוֹד, וְתֵן לָהֶם בְּרִיאוֹת וּכְבוֹד
וְכֹחַ. וְתֵן לָהֶם קוֹמָה וַיְפִי וְחֵן וְחֶסֶד, וַיְהִיָּה אַהֲבָה וְאַחֻוָּה וְשְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם,
וְתִזְמִין לָהֶם זְוֹנִים הַגּוֹנִים מִזֶּרַע תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִזֶּרַע צַדִּיקִים, וְגַם זְוֹנִים
יְהִיו בְּמוֹתָם בְּכָל אֲשֶׁר הִתְפַּלֵּלְתִּי עֲלֵיהֶם, כִּי זָכְרוֹן אֶחָד עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן:
אַתָּה יְהוָה יוֹדֵעַ כָּל תַּעֲלוּמוֹת, וּלְפָנֶיךָ נִגְלוּ מִצְפּוֹנֵי לְבִי, כִּי כּוֹנֵנִתִּי בְּכָל אֱלֹהִים
לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ וּלְמַעַן תּוֹרַתְךָ הַקְדוֹשָׁה, עַל כֵּן עֲנֵנִי יְהוָה
בְּעִבּוֹר הָאֲבוֹת הַקְדוֹשִׁים אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, וּבִגְלָלָם תּוֹשִׁיעַ בָּנִים לְהַיּוֹת
הַעֲנָפִים דּוֹמִים לְשָׂרָשָׁם, וּבְעִבּוֹר דָּוִד עַבְדְּךָ רָגֵל רַבִּיעִי בְּמִרְכָּבָה, הַמְשׁוֹרֵר בְּרוּחַ
קֹדֶשְׁךָ.

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר־כָּל יִרְאֵה הַהֶלֶךְ בְּדַרְכָּיו: יִגִּיעַ בְּפִיךָ כִּי תֹאכַל אֲשֶׁר־יִךְ
וְטוֹב לָךְ: אֲשֶׁתֶּךָ כְּגֶפֶן פְּרִיָּה בִּירְכָתִי בִּיתְךָ בְּנִיךָ בְּשִׁתְלֵי זֵיתִים סָבִיב
לְשִׁלְחָנְךָ: הִנֵּה כִּי בֵן יִבְרָךְ גֹּבֵר יִרְאֵה יְהוָה: יִבְרָכְךָ יְהוָה מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְּטוֹב
יְרוּשָׁלַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וּרְאֵה בָנִים לְבְנֶיךָ שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל:

אָנָּה יְהוָה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה יִקְוָה בָּנוּ הַפְּסוּק וְאַנִּי זֹאת בְּרִיתִי אִמְרֵה יְהוָה רוּחִי
אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר שִׁמְתִּי בְּפִיךָ לֹא יִמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַעךָ וּמִפִּי
זֶרַע זֶרַעךָ אִמְרֵה יְהוָה מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם: יְהִיו לְרִצּוֹן אִמְרֵי כִּי וְהִגִּיזוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ
יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

תקבג